

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ - Σ.Ε.Υ.Π.
ΤΜΗΜΑ Κοινωνικής Εργασίας

Γραφή

" Ο ρόλος του άντρα στην
αστική πυρηνική οικογένεια
σύμφωνα με την γνώμη της
συζύγου "

Μετέχοντες σπουδαστές

Γιαννόπουλος Χρήστος
Ρούσος Διονύσιος

Υπεύθυνος Εκπαιδευτικός

Δρ. Μουζακίτης Χρήστος

Πτυχιακή για την λήψη του πτυχίου στην Κοινωνική Εργασία
από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματιών
Υγείας και Πρόνοιας του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού
Ιδρύματος (Τ.Ε.Ι.) Πάτρας.

Πάτρα: Σεπτέμβριος 1990

Η επιτροπή για την έγκριση της πτυχιακής εργασίας

ΔΡ. ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΟΥΖΑΚΙΤΗΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ ΤΕΡΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ

ΣΟΦΙΑ ΦΙΛΟΥ - ΦΩΤΕΙΝΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θέλουμε να ευχαριστήσουμε για την άμεση ή έμμεση συμβολή τους στην πραγματοποίηση και ολοκλήρωση αυτής της μελέτης τους κάτωθι :

Αρχικά ευχαριστούμε θερμά τον Δρ. Μουζακίτη Χρήστο, υπεύθυνο καθηγητή της μελέτης αυτής για τη θετική καθοδήγησή του καθ'όλη τη διάρκεια της έρευνας καθώς και για τις ουσιαστικές κατευθύνσεις που μας έδωσε προκειμένου να ολοκληρωθεί το έργο αυτό.

Επίσης θέλουμε να ευχαριστήσουμε την Εθνική Βιβλιοθήκη, την Δημοτική Βιβλιοθήκη Ερμούπολεως - Σύρου, την Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος Ανάπτυξης της Κοινωνικής εργασίας (Ι.Α.Κ.Ε.), τη Δημοτική Βιβλιοθήκη Πατρών και τη Βιβλιοθήκη του Παντείου Πανεπιστημίου Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών.

Τέλος, θέλουμε να ευχαριστήσουμε το γραφείο Δακτυλογραφίσεων "TYPEWRITE EXPRESS", για την υπεύθυνη και άψογη εξυπηρέτηση.

Π Ε Ρ Ι Λ Η Ψ Η Μ Ε Λ Ε Τ Η Σ

ΟΙ ταχύτατες μεταβολές που επιτελέστηκαν στις κοινωνικές δομές τις τελευταίες δεκαετίες του εικοστού αιώνα δεν άφησαν ανεπηρέαστη εξελικτικά την εσωτερική και εξωτερική μορφή της οικογένειας.

Το οικογενειακό μοντέλο της σύγχρονης εποχής αφομοιώνοντας όσα στοιχεία ήταν δυνατόν, από τη παραδοσιακή και εκτεταμένη οικογενειακή σύνθεση των παλαιότερων εποχών και απαλλάσσοντας την ύπαρξή του από παιδαγωγικές και άλλες ευθύνες, έδωσε μια νέα πορεία στην διαμόρφωση των ρόλων των δύο φύλων.

Ο γενικός σκοπός της μελέτης αυτής ήταν να διερευνήσει και να εξετάσει αναλυτικότερα το ρόλο του άντρα όπως έχει διαμορφωθεί στη σύγχρονη αστική πυρηνική οικογένεια μέσα από τη γνώμη και την άποψη της συζύγου.

Το είδος της έρευνας που επιλέχθηκε για την ολοκλήρωση της μελέτης ήταν ο διερευνητικός τύπος. Το σύνολο των ερωτηθέντων που αποτέλεσε το δείγμα της έρευνας περιελάμβανε πενήντα γυναίκες - συζύγους αστικών πυρηνικών οικογενειών από τη περιοχή της Αθήνας. Η επιλογή των οικογενειών ήταν τυχαία και όλες οι απαντήσεις προέκυψαν από συνέντευξη της ερευνητικής ομάδας, με βάση το ερωτηματολόγιο. Τα βασικά ερωτήματα που αποτέλεσαν τα κύρια σημεία γύρω από τα οποία περιστράφηκε η έρευνα σχετίζονταν με τις υπάρχουσες πεποιθήσεις των δύο συζύγων μέσα στην οικογένεια, με το ρόλο

του συζύγου στην λήψη αποφάσεων και με άλλους παράγοντες όπως η ποιότητα της συζυγικής σχέσης και του πνευματικού επιπέδου των συζύγων.

Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την έρευνα οδήγησαν στα εξής συμπεράσματα :

- * Η Ελληνική αστική οικογένεια δεν έχει αποποιήσει τον παραδοσιακό τρόπο ζωής (π.χ. οι οικιακές δραστηριότητες παραμένουν ευθύνη της γυναίκας).
- * Υπάρχει μεγάλη τάση προς την επίτευξη ισοτιμίας ρόλων ανάμεσα στους δύο συζύγους τόσο στο τρόπο που αποφασίζουν για τα οικονομικά, οικογενειακά και προσωπικά τους θέματα, όσο και στη διαλλεκτική αντιμετώπιση των διαφωνιών τους.
- * Ποιοτικές και ισοτίμες αποδείχθηκαν οι σχέσεις ανάμεσα σε συζύγους που διαθέτουν επαρκή μορφωτική και πνευματική καλλιέργεια.
- * Υπάρχουν αρκετές ενδείξεις που ενισχύουν την άποψη ότι η μορφωτική υπεροχή ενός συζύγου ενισχύει την επιρροή του απέναντι σ'έναν μορφωτικά κατώτερο σύζυγο, τουλάχιστον σε βασικά θέματα.
- * Το μεγαλύτερο μέρος των αστικών πυρηνικών οικογενειών παρουσιάζει μια έντονη τάση εσωστρέφειας όσον αφορά την επίλυση των προσωπικών τους θεμάτων και τις επιρροές από τον "εκτός των ορίων της οικογένειας" κοινωνικό περίγυρο.

* Οι οικογένειες που αποτελούνται από συζύγους που γεννήθηκαν και έζησαν τα περισσότερα χρόνια τους στην περιοχή πρωτεύουσας έχουν αποβάλλει κατά πλειοψηφία τους μεμονωμένους παραδοσιακούς ρόλους "αντρών - γυναικών".

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α Π Ι Ν Α Κ Ω Ν

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. ΗΛΙΚΙΑ ΣΥΖΥΓΩΝ ΑΝΑ ΦΥΛΟ	Σελ. 32
ΠΙΝΑΚΑΣ 2. ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΣΥΖΥΓΩΝ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΟΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟ ΤΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΑΝ	" 34
ΠΙΝΑΚΑΣ 3. ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΟΠΟΥ ΟΙ ΔΥΟ ΣΥΖΥΓΟΙ ΕΖΗΣΑΝ ΤΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥΣ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΟΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟ	" 35
ΠΙΝΑΚΑΣ 4. ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΩΝ ΣΥΖΥΓΩΝ	" 36
ΠΙΝΑΚΑΣ 5. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΩΝ ΣΥΖΥΓΩΝ	" 38
ΠΙΝΑΚΑΣ 6. ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΤΩΝ ΠΕΝΗΝΤΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ	" 39
ΠΙΝΑΚΑΣ 7. ΚΥΡΙΑ ΠΗΓΗ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	" 40
ΠΙΝΑΚΑΣ 8. ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	" 41
ΠΙΝΑΚΑΣ 9. ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΑΓΟΡΩΝ - ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ - ΔΙΑΚΟΠΩΝ	" 41
ΠΙΝΑΚΑΣ 10. ΚΟΙΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΟΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΖΕΥΓΑΡΙΩΝ	" 43
ΠΙΝΑΚΑΣ 11. ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	" 44

ΠΙΝΑΚΑΣ 12. ΤΡΟΠΟΙ ΕΠΙΛΥΣΗΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗ ΣΥΖΥΓΟ	Σελ. 47
ΠΙΝΑΚΑΣ 13. ΧΡΟΝΙΑ ΣΥΖΥΓΙΚΗΣ ΣΥΜΒΙΩΣΗΣ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΖΕΥΓΑΡΙΩΝ	" 48
ΠΙΝΑΚΑΣ 14. ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΖΕΥΓΑΡΙΩΝ	" 49
ΠΙΝΑΚΑΣ 14.1. ΛΟΓΟΙ ΓΙΑ ΤΙΣ ΜΗ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ	" 49
ΠΙΝΑΚΑΣ 15. Ο ΑΝΤΡΑΣ ΩΣ ΒΑΣΙΚΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΣΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΩΝ ΖΕΥΓΑΡΙΩΝ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	" 50
ΠΙΝΑΚΑΣ 16. ΥΠΑΡΞΗ ΙΣΟΤΙΜΙΑΣ ΡΟΛΩΝ ΣΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΖΕΥΓΑΡΙΩΝ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	" 50
ΠΙΝΑΚΑΣ 17. ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΖΕΥΓΑΡΙΩΝ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	" 51
ΠΙΝΑΚΑΣ 18. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΣΥΖΥΓΩΝ ΠΟΥ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΒΑΘΜΙΔΑ ΜΟΡΦΩΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΖΥΓΩΝ ΠΟΥ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΤΙΣ ΛΟΙΠΕΣ ΒΑΘΜΙΔΕΣ ΜΟΡΦΩΣΗΣ	" 52
ΠΙΝΑΚΑΣ 19. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΜΕΣΑ ΣΕ ΑΥΤΗ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ	" 56

Π Ι Ν Α Κ Ε Σ   Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α Τ Ο Σ   Β

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. ΚΟΙΝΗ ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1. ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 3. ΔΙΑΦΩΝΙΕΣ ΣΤΙΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΩΝ
ΖΕΥΓΑΡΙΩΝ

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Ω Ν

ΚΕΦΑΛΑΙΟ I

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ..... Σελ. 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ..... " 8

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ..... " 22

Ερωτηματολόγιο ..... " 26

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ..... " 32

Α. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ..... " 32

Β. ΠΗΓΗ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ
ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ..... " 38

Γ. ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ..... " 41

Δ. ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ
ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΑΝΑΛΗΨΗΣ
ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ..... " 44

Ε. ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ	"	47
ΣΤ. ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ	"	48
Ζ. ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΝΤΙΑΛΗΨΕΙΣ	"	50

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	"	58
--------------------	---	----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

ΠΙΝΑΚΕΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο   Ι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μέσα σε δύο - τρεις δεκαετίες ο τόπος μας πέρασε αστραπιαία από τον παραδοσιακό, αγροτικό τρόπο ζωής, στο μεταβιομηχανικό στάδιο της εξέλιξης των ανθρώπινων κοινωνιών, στο στάδιο που ονομάζεται εποχή της πληροφορικής. Οι συνεχείς, βαθιές και ταχύρρυθμες αλλαγές δημιούργησαν ένα ψηφιδωτό εικόνων, αντιλήψεων, αξιών και τρόπων συμπεριφοράς. Το παλιό με το καινούργιο ανακατεύονται, συνεχώς, και διαφοροποιούνται.

Με τις σαρωτικές αλλαγές των τελευταίων δεκαετιών, οι άνθρωποι αναγκάστηκαν να προσαρμοστούν στις καινούριες συνθήκες, που οι ίδιοι δημιούργησαν. Προσαρμόστηκαν μεν, αλλά δεν κατανόησαν δε, το γεγονός ότι οι ίδιοι αποτέλεσαν μέρος των διεργασιών, που είχαν ως αποτέλεσμα τις καινούριες συνθήκες. Σύμφωνα με τον Γκιζέλη (1984), προσπαθώντας οι άνθρωποι να βγούν από το αδιέξοδο καταφεύγουν σε αυθαίρετες γενικεύσεις. Μιλούν για τον άνθρωπο - άτομο, για την οικογένεια ως κοινωνικό κύτταρο, το παιδί, χωρίς να λαμβάνουν υπ' όψη τους τις εξελικτικές διεργασίες που συντελούνται. Οι γενικεύσεις αυτές αποπροσανατολίζουν. Διότι, πώς να μιλήσει κανείς για την ελληνική οικογένεια, όταν αυτή αλλάζει συνεχώς πρόσωπα μπροστά στα μάτια μας;

Η ελληνική οικογένεια, μέρος της ελληνικής κοινωνίας,

βρίσκεται σε αυτο-αναμόρφωση, όπως αλλωστε και τα διαδοχικά πλαίσια στα οποία ανήκει. Επί παραδείγματι, ο ρόλος του άνδρα μέσα στην οικογένεια, αποτελεί μία κλίμακα που η σύνθεσή της χαρακτηρίζεται από αντιφάσεις ή ανακατατάξεις. Η ισχύς του μέσα στην οικογένεια ως "κυρίαρχου" και "αφέντη" του σπιτιού αμφισβητείται έντονα, ενώ ταυτόχρονα οι ενδοοικογενειακές σχέσεις γίνονται τοπίο δραστηριότητας της γυναίκας. Ρόλοι, όπου η κατεστημένη εξουσία του άντρα αμφισβητείται, είναι ο ρόλος του διατροφέα ή ο κλασσικός ρόλος του προστάτη, που στη μεταβιομηχανική εποχή διαφοροποιείται, αφού οι κοινωνικές δραστηριότητες και οι ατομικές επιδόσεις προσφέρουν μία μεγάλη πληθώρα ανταγωνισμού και ευκαιριών κοινωνικής ανόδου, ενώ παράλληλα η επικράτηση χαρακτηρίζεται από μία αυστηρά δομημένη σχετικότητα και αλληλεπίδραση. Όσον αφορά τη συντροφικότητα και τη συζυγική σχέση, είναι δυνατόν να ειπωθεί ότι η κυρίαρχη θέση του άντρα, ως καθοριστικού συντελεστή, εξισορροπείται και υποχωρεί μπροστά στην κοινωνική άνοδο της γυναίκας ως αυτοτελούς ατόμου, που έχει αποδεσμευτεί από τις παραδόσεις και τις κοινωνικές συνθήκες, που ήταν αρκετά περιοριστικές γι'αυτήν.

Επειτα απ'όλα αυτά, είναι φανερό ότι ο ρόλος του άντρα, ως συζύγου, μέσα στην ελληνική οικογένεια, έχει κι αυτός διαφοροποιηθεί ως αποτέλεσμα των αλλαγών που έχουν επέλθει στις οικογενειακές δομές και τις κοινωνικές αξίες.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Ο σκοπός της μελέτης αυτής είναι να διερευνήσει τη διαμόρφωση και διαφοροποίηση του ρόλου του άντρα, ως συζύγου, στην αστική πυρηνική οικογένεια, στην ελληνική κοινωνία, σήμερα.

Ειδικότερα, η μελέτη αυτή, έχει ως στόχο να διερευνήσει: ποιά είναι η κύρια πηγή οικονομικής συντήρησης της οικογένειας, ποιος φροντίζει για τις οικονομικές συναλλαγές, ποιος αποτελεί το κέντρο εξουσίας στην οικογένεια, ποιά είναι η κατανομή εργασιών στην οικογένεια (από τις ασχολίες που θεωρούνται τυπικά γυναικείες ως τις ασχολίες που θεωρούνται κλασσικά αντρικές), ποιά είναι η διαβάθμιση, έκταση και ποιότητα των διαπροσωπικών σχέσεων του ζευγαριού, ποιο είναι το πλέγμα ψυχολογικών αλληλεπιδράσεων και υποστήριξης μεταξύ των συζύγων, και τέλος, αν υπάρχει ικανοποίηση στις σεξουαλικές σχέσεις τους σε αλληλεπίδραση με την επικοινωνία μεταξύ τους.

ΟΡΙΣΜΟΙ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Στην κοινωνιολογική της σημασία, η οικογένεια είναι το βασικό κοινωνικό κύτταρο, το οποίο θεμελιωδώς αποτελείται από τους γονείς και τα παιδιά. Ο όρος σε μεγαλύτερη έκταση

μπορεί να περιλάβει ευρύτερες κοινωνικές ομάδες, αποτελούμενες από μέλη, τα οποία συνδέονται δια συγγενείας αίματος ή αγχιστείας.

Στη μελέτη αυτή υιοθετείται ο ορισμός που δίνει ο Ζ. Σπρέυ (1969, σελ. 699), ο οποίος θεωρεί την οικογένεια "ως ένα οργανισμό που προσπαθεί να επιτύχει μία κατάσταση αρμονίας και μόνιμης ισορροπίας, σαν μία ομάδα μέσα στην οποία θα μπορούσαν να εκφράζονται αντισυγκρουόμενα συμφέροντα και συμμαχίες για την επίτευξη κοινών στόχων". Ίσως μία τέτοια περιγραφή αφαιρεί από την εικόνα που υπάρχει για την οικογένεια, λίγη από την ποιότητά της αλλά είναι πιο σημαντικό να βρεθεί ένα νοητικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο η δυναμική της οικογενειακής μονάδας θα μπορεί να μελετηθεί αντικειμενικά.

Δεν θα πρέπει, όμως, να αμεληθεί και η άποψη του Τάλκοτ Πάρσονς για την οικογένεια και τους ρόλους των συζύγων μέσα σ' αυτή. Ο Πάρσονς (1985) είναι ιδιαίτερα γνωστός για τη θεωρία του, των εξαρτημένων από το φύλο, οικογενειακών ρόλων. Βασισμένος σε δεδομένα της ψυχανάλυσης, της εθνολογίας και της κοινωνικής ψυχολογίας υιοθετεί και υποστηρίζει ένα παραδοσιακό τύπο οικογένειας, που βασίζεται με τη σειρά του στους παραδοσιακούς ρόλους των μελών της σε αναλογία με το φύλο τους (Μισέλ - Μουσουρού, 1985). Η θεωρία του Πάρσονς αμφισβητήθηκε σοβαρά από τις πρόσφατες απόπειρες των κοινωνιολόγων να προσδιορίσουν τη βιωσιμότητα μίας

τέτοιας θεώρησης μέσα από την αλλαγή του σύγχρονου κοινωνικού συστήματος, λαμβάνοντας υπ' όψη ορισμένα χαρακτηριστικά του, όπως "την πολυπλοκότητα των δομικών σχέσεων, τον υψηλό βαθμό επικοινωνίας και διαντίδρασης μεταξύ των συστατικών μερών του, την ελαστικότητα της οργάνωσης, την ικανότητα του ίδιου του συστήματος να αυτοπροσδιορίζεται, την έλλειψη αξεπέραστων εξαναγκασμών στις σχέσεις των συστατικών μεταξύ τους, κ.λ.π." (Μισέ - Μουσούρου, 1985, σελ. 94).

Μέσα απ' αυτή την αντιπαράθεση δημιουργήθηκαν νέες οικογενειακές δομές, από εκείνους που δεν είχαν μείνει ικανοποιημένοι από το Παρσονικό παραδοσιακό τύπο οικογένειας, και οι οποίες έχουν γίνει αντικείμενο πολλών κοινωνιολογικών ερευνών.

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΝΩΣΗ

Η ελεύθερη ένωση στηρίζεται στην έννοια του ατόμου αντί της έννοιας του ρόλου - φύλου. Γίνεται μία καινούρια οικογενειακή δομή στο μέτρο που τα ζευγάρια τα οποία συμβιώνουν μ' αυτό τον τρόπο, θεωρούν τους εαυτούς τους ως ισότιμους με τα νόμιμα παντρεμένα ζευγάρια, και όχι αντικείμενα κοινωνικού στιγματισμού εκ μέρους του περιβάλλοντός τους.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΔΙΠΛΗΣ ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑΣ

Η οικογένεια διπλής σταδιοδρομίας είναι μία οικογένεια όπου και οι δύο σύζυγοι έχουν επαγγελματική απασχόληση και συμμετέχουν στις οικιακές δραστηριότητες. Η οικογένεια αυτή οικοδομεί τη συζυγική σχέση σε βάση συνεργασίας κι όχι διαχωρισμού.

ΚΟΙΝΟΒΙΑΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Η κοινοβιακή οικογένεια αποτελεί μία εμπειρία που, κατά κανόνα, αποτολμούν τα ζευγάρια τα οποία, χωρίς να θυσιάσουν τη συζυγική τους οικειότητα ζούν κοινοβιακά. Αυτός ο τύπος οικογένειας υιοθετήθηκε κυρίως στη δεκαετία του '60, από τους νέους, στις Η.Π.Α.

ΜΟΝΟΓΟΝΕΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Η μονογονεϊκή οικογένεια αναφέρεται στην οικογένεια που αποτελείται από τον ένα γονέα και τα παιδιά. Οι μονογονεϊκές οικογένειες, στο σύνολό τους, έχουν κατά κανόνα, και σε ένα πολύ μεγάλο ποσοστό, επικεφαλής, γυναίκες.

ΜΕΤΑΓΟΝΕΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Η μεταγονεϊκή οικογένεια αναφέρεται στην οικογένεια που αποτελείται από συζύγους χωρίς παιδιά, που φτάνουν στη τρίτη ηλικία.

ΣΥΝΤΡΟΦΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Η συντροφική οικογένεια αναφέρεται ως ο κυρίαρχος τύπος οικογένειας που σαν νέα μορφή, διέλυσε τον παραδοσιακό τρόπο οικογένειας, και στην οποία, η κυρίαρχη βάση είναι οι προσωπικές σχέσεις μεταξύ των μελών της.

ΑΣΤΙΚΗ ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Κατά την εξέλιξη της κοινωνικής μεταβολής η οποία οδήγησε στο σχηματισμό της νεώτερης βιομηχανικής κοινωνίας, μεταβλήθηκε και η μορφή, η δομή και η θέση της οικογένειας στην κοινωνία.

Αποφασιστικής σημασίας ήταν η διάσπαση της οικογένειας, ως συνέπεια της απώλειας πολυάριθμων λειτουργιών, οι οποίες στηρίζονταν από την κοινωνία. Έτσι πολλές λειτουργίες που αναλαμβάνονταν απ' την οικογένεια (πολιτιστικές, παιδαγωγικές) αναπληρώθηκαν από κοινωνικές υπηρεσίες. Ταυτόχρονα μεταβλήθηκε το μέγεθος και η δομή της οικογένειας. Σχηματίστηκε η οικογένεια των δύο γενεών, η οποία συνίσταται συνήθως από τους γονείς και τα παιδιά (ανήλικα) και χαρακτηρίζεται ως πυρηνική. Αυτός ο τύπος οικογένειας είναι αποτέλεσμα των γενικότερων μεταβολών των κοινωνικοοικονομικών όρων και των ηθικών αντιλήψεων.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο   Ι Ι

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

Όπως αναφέρθηκε, ο σκοπός της μελέτης αυτής είναι να διερευνήσει το πόσο και πώς έχει διαμορφωθεί ο ρόλος του άντρα, ως συζύγου, στην αστική πυρηνική οικογένεια, σήμερα, σε σχέση με τον παραδοσιακό τύπο οικογένειας.

Όπως ειπώθηκε στην εισαγωγή της έρευνας αυτής, ο ρόλος του άντρα μέσα στην οικογένεια έχει διαφοροποιηθεί, ως αποτέλεσμα στις αλλαγές που έχουν επέλθει στις οικογενειακές δομές και τις κοινωνικές αξίες. Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρείται η παρουσίαση αυτής της διαφοροποίησης του ρόλου του άντρα, με τη βοήθεια ιστορικών αναδρομών, βιβλιογραφικής αναφοράς καθώς και με την περιορισμένη παρουσίαση ερευνών και μελετών με παρόμοιο θέμα όπως αυτό που εξετάζεται.

Ξεκινώντας, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι με τον όρο μητριαρχία εννοείται το είδος εκείνο της κοινωνικής οργάνωσης, όπου η γυναίκα κατέχει την πρωτεύουσα θέση και όχι ο άντρας. Τα παιδιά διαδέχονται ως προς το όνομα, τη φυλετική συγγένεια, την περιουσία, και τα δικαιώματα, την μητέρα και όχι τον πατέρα.

Οι περισσότεροι επιστήμονες έχουν αποφανθεί ότι η μητριαρχία είναι το πιο αρχέγονο στάδιο κοινωνικής οργάνωσης

ή τουλάχιστον ένα στάδιο από το οποίο πέρασαν όλες σχεδόν οι κοινωνίες κατά την πρώτη περίοδο της εξέλιξής τους.

Τα αίτια που οδήγησαν στη μητριαρχική συγκρότηση της κοινωνίας ήταν η βιολογική επιρροή της γυναίκας - μητέρας και η αποδοχή του μητρικού ενστίκτου, που προήγαγαν τη γυναίκα σε μεταφυσικό σύμβολο της γέννησης, αναπαραγωγής και διαίωνισης του ανθρώπινου είδους.

Αξιοσημείωτο είναι ότι η μητριαρχία ακμάζει στο αρχαιότερο στάδιο ύπαρξη φυλετικής κοινωνίας, το κυνηγετικό στάδιο, όπου η πιθανώτερη αιτία θανάτου για έναν άνθρωπο προερχόταν από το φυσικό περιβάλλον, και, όπου η μοναδική ψυχική άμυνα απέναντι στον απρόσμενο θάνατο ήταν η διαίωνιση του είδους από τη θεά - Μητέρα Γη. Αντίθετα σε νομαδικές φυλές που ζούσαν από την λεηλασία και ο θάνατος προερχόταν από άλλες ανθρώπινες φυλές η πολεμική ικανότητα και η σωματική ρώμη φαίνεται να ευνόησαν περισσότερο την ανδροκρατούμενη κοινωνική οργάνωση, χωρίς όμως αυτή η άποψη να γενικεύεται σε όλους τους νομαδικούς λαούς.

Η κοινωνική αναγνώριση των γυναικών στις πρωτόγονες ή περισσότερο ανεπτυγμένες αρχαίες κοινωνίες (όπως, για παράδειγμα, η Σπάρτη) τους απέδωσε σε πολλές περιπτώσεις την απόλυτη ιδιοκτησία της κινητής και ακίνητης περιουσίας, αλλά και μία εξέχουσα θέση στην άσκηση της εξουσίας και των θρησκευτικών τελετών.

Ο συγκερασμός αυτών των στοιχείων σήμαινε ολοκληρωτική

επιβολή, και πιθανόν να ήταν ο κυριώτερος παράγοντας που οδήγησε σε κοινωνική επανάσταση και περιορισμό του γυναικείου φύλου σε ορισμένες δραστηριότητες, όπως η οικογένεια και η συντροφική υποταγή και κατανόηση προς τον άντρα - πολεμιστή.

Μέσα απ'αυτή την εξέλιξη η νέα τάξη πραγμάτων έγινε η πατριαρχία, και κάθε εξουσία, δύναμη ή περίοπτη κοινωνική θέση περιήλθε στους άντρες. Ως αναμενόμενες συνέπειες αυτής της μεταβίβασης δυνάμεων ήταν ο υποβιβασμός της γυναίκας σε σεξουαλικό αντικείμενο, ανταλλάξιμο είδος ή πρότυπο συζυγικής αφοσίωσης και μονογαμικής υποταγής κατ'επιβολή και όχι κατ'επιλογή.

Σύμφωνα με τους Γκιζέλη, Καυταντζόγλου, Τεπέρογλου και Φίλια (19) αναφέρεται ότι θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως δείκτες αλλαγής στους ρόλους των δύο φύλων, (αλλαγής λανθάνουσας ή φανεράς), το κέντρο εξουσίας ή τα κέντρα εξουσίας σε σχέση με τον καταμερισμό ρόλων μέσα στην οικογένεια, τα οποία δημιουργούν νέες υπευθυνότητες για τα μέλη της. Η μορφή της οικογενειακής εξουσίας είναι ένας δείκτης της βαθμίδας ανάπτυξης μίας κοινωνίας. Ωστόσο υπάρχουν προβλήματα, διότι δεν μετράται η πραγματική διαδικασία λήψης αποφάσεων, αλλά η νόμιμη δύναμη. Δεν είναι όμως δυνατόν μία τέτοια διαπίστωση να χαρακτηριστεί ως αντικειμενική. Η νόμιμη (de jure) εξουσία του άνδρα σε μερικούς τομείς αντισταθμίζεται από την de facto εξουσία της γυναίκας.

Οι περισσότερες έρευνες που μελετούν την παραδοσιακή ελληνική οικογένεια (Μουσούρου 1985) έχουν διαπιστώσει ότι η έννοια των ίσων ρόλων είναι άγνωστη. Όλοι οι ρόλοι φαίνεται να είναι πρωτεύοντες ή δευτερεύοντες (ανώτεροι ή κατώτεροι). Ο άνδρας εμφανίζεται να έχει όλη τη νόμιμη εξουσία, να αντιπροσωπεύει το παιδί του σε όλα τα είδη συναλλαγών, και το δικαίωμα ανατροφής, μόρφωσης καθώς και επίσης επιβολής και τιμωρίας αναλαμβάνεται εξ'ολοκλήρου από τον άντρα. Σύμφωνα με το παραδοσιακό πρότυπο, δεν αναμένεται να έχουν ανάμιξη, οι γυναίκες, σε δραστηριότητες κοινωνικοοικονομικής φύσεως έξω από το πεδίο του σπιτιού και της οικογένειας. Τα χαρακτηριστικά που αποδίδονται στη σωστή γυναίκα, σχετίζονται κυρίως με οικογενειακές υποχρεώσεις, οικιακά, μητρικά καθήκοντα και υποταγή των ατομικών επιθυμιών της σε εκείνες του συζύγου και των παιδιών της.

Σύμφωνα με τις προαναφερόμενες έρευνες εμφανίζεται και ο Τάλκοτ Πάρσονς ο οποίος υιοθετεί και υποστηρίζει ένα παραδοσιακό τύπο οικογένειας, που βασίζεται με τη σειρά του στους παραδοσιακούς ρόλους των μελών της σε αναλογία με το φύλο τους. Χαρακτηριστικά, ο Πάρσονς, (Μισέλ - Μουσούρου, 1985), αναφέρει ότι ο πατέρας - συζύγος έχει τον εκτελεστικό ρόλο συνδέσμου με την κοινωνία και, κατ'αρχήν προμηθευτή των υλικών αγαθών της οικογένειας, ενώ η γυναίκα - σύζυγος έχει τον εκφραστικό ρόλο μέσα στην οικογένεια. Ο εκτελεστικός ρόλος του άνδρα συνίσταται κυρίως στην άσκηση ενός επαγγέλματος, που αποτελεί το σημαντικότερο κριτήριο για τον

προσδιορισμό της θέσης της οικογένειας στο κοινωνικό κριτήριο για τον προσδιορισμό της θέσης της οικογένειας στο κοινωνικό σύνολο. Σύμφωνα, πάντα με τον Πάρσονς, ο πρωταρχικός ρόλος του ενήλικα άνδρα στην κοινωνία μας είναι η εξασφάλιση των πόρων ζωής της οικογένειας, πράγμα, που καθορίζει τη συμμετοχή του συζύγου στις οικιακές ασχολίες ως ελάχιστη, και, το νοικοκυριό και τα παιδιά σαν τις κατ'εξοχήν κύριες δραστηριότητες του γυναικείου ρόλου.

Σύγχρονες έρευνες αμφισβητούν την άποψη της εξουσίας του άντρα στις παραδοσιακές κοινωνίες, ορίζοντάς την ως μύθο της ανδρικής κυριαρχίας. Όσον αφορά την ελληνική κοινωνία, η Ernestine Friedl, αμφισβήτησε την ανδρική κυριαρχία από νωρίς στις μελέτες της (Friedl, 1975).

Οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που αναπτύχθηκαν στην ελληνική κοινωνία από το 1950 συνέβαλλαν στη διαδικασία μετασχηματισμού και προσαρμογής των προτύπων στο νέο περιβάλλον. Αστυφιλία, εσωτερική μετανάστευση, εκπαίδευση, μαζικά μέσα επικοινωνίας, έχουν θεωρηθεί ως οι περισσότερο ισχυροί και αποτελεσματικοί παράγοντες στο μετασχηματισμό των ενδοοικογενειακών προτύπων. Αυτοί οι παράγοντες έχουν προαγάγει ένα τύπο συζυγικής σχέσης περισσότερο ισότιμης, ο οποίος έχει οδηγήσει σε μία συγκριτική μορφή οικογένειας, όσον αφορά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, δηλαδή το πλιό νεωτεριστικό είδος ενδοοικογενειακής σχέσης.

Είναι δύσκολο να οριστεί ένα πρότυπο ως παραδοσιακό ή

μεταβατικό ή νεωτεριστικό, με βάση το ποιός αποφασίζει στην ελληνική οικογένεια για ζωτικά θέματα, διότι δεν υπάρχουν αξιόπιστες πηγές αναφοράς. Επιπλέον υπάρχουν διάφορα επίπεδα προτύπων. Η ελληνική οικογένεια εκδηλώνει μία ποικιλία προτύπων συμπεριφοράς, τα οποία ταξινομούνται σε διαφορετικά σημεία στην κλίμακα της ανάπτυξης. Μία οικογένεια είναι νεωτεριστική, σύμφωνα με ένα πρότυπο, παραδοσιακή, σύμφωνα με ένα άλλο, και μεταβατική, σύμφωνα με ένα τρίτο.

Η γενικότερη ιδέα της εξουσίας του άντρα εντός κι εκτός των ορίων της οικογένειας θίγεται άμεσα στο βιβλίο του Τζάκ Νίκολς (1981), "Η απελευθέρωση των αντρών", με τον σχετικό τίτλο, "Η κυριαρχία, εμπόδιο, για την αυτοεπίγνωση". Σύμφωνα με τον Νίκολς η κυρίαρχη δραστηριότητα του άντρα δεν είναι μία ιδιότητα που σχετίζεται με κληρονομική επιθετικότητα ή δυναμική εξωστρέφεια. Πολύ περισσότερο τα πορίσματα του Νίκολς δεν φαίνεται να συμπερίζονται την άποψη ότι η αντρική κυριαρχία είναι φυσική απόρροια πνευματικών ή άλλων ικανοτήτων που είναι δυνατόν να αναπτυχθούν ολοκληρωμένα μόνο στην "αρσενική" ψυχοσύνθεση, ιδιαίτερα δε, στη σύγχρονη κοινωνία όπου ο ανταγωνισμός για την επικράτηση είναι στις περισσότερες φορές, αθέμιτος. Συγκεκριμένα ο Νίκολς αναφέρει ότι "μία τέτοιου είδους επιβολή" είτε είναι αποτέλεσμα προαγωγής (όπως συμβαίνει όταν οι άνδρες αναρριχώνται στις ιεραρχικές δομές) είτε αναφέρεται σε μία συμπεριφορά αρχηγού μέσα στο σπίτι.

Η κυριαρχία για τον Νίκολς είναι αυτοσκοπός, και,

τονίζει ότι "μιά και οι άντρες έχουν λίγες ευκαιρίες να κυριαρχούν στα γραφεία τους, αυτή η επίκτητη ορμή τους βρίσκει διέξοδο μέσα στο σπίτι. Αν ένας άντρας δεν μπορεί να είναι αφέντης των πάντων στη δουλειά, μπορεί να διεκδικεί αυτό τον τίτλο κάτω απ' τη στέγη του.

Αν και τα παραδείγματα απ' όπου αντλεί τα συμπεράσματά του ο Νίκολς προέρχονται από τις Η.Π.Α., μπορούν να προσφέρουν μία αντιπροσωπευτική εικόνα των διακυμάνσεων και των δομών στις πυρηνικές οικογένειες και στις σχέσεις των δύο φύλων στο Δυτικό κόσμο. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η αμφισβήτηση της δομικής ύπαρξης της πυρηνικής οικογένειας αναφορικά με τη θέση του άντρα και των προτύπων συμπεριφοράς που θέσπισε.

Υπάρχουν αρκετές απόψεις που υποστηρίζουν ότι η πυρηνική οικογένεια καταρρέει και με πολλές αιτιολογίες, που διαφέρουν στο βάθος και στη γενικώτερη έκτασή τους. Μία σχετικά ανώδυνη και μικρής εμβέλειας στο θέμα, αιτιολογία είναι αυτή της Ethel Kahn (1979) που υποστηρίζει ότι δεν υπάρχουν οι κατάλληλοι χώροι μέσα στις κατοικίες, που να ενθαρρύνουν την αλληλεπίδραση και την επικοινωνία, πράγμα που οδηγεί στη διάσπαση της πυρηνικής οικογένειας.

Μία ουσιαστικώτερη εκδοχή είναι αυτή που τοποθετεί τη δομή της πυρηνικής οικογένειας σε επαγωγική σχέση με τη δομή της κοινωνίας του Δυτικού κόσμου. Είναι δύο δομές ή καλύτερα δύο σχήματα που διήρκεσαν για μία μεγάλη χρονική περίοδο. Οι

μεταλλαγές που παρατηρούνται όμως, στις θρησκευτικές, πολιτικές και ηθικοκοινωνικές πεποιθήσεις δεν είναι δυνατόν να αφήσουν ανεπηρέαστη την πυρηνική οικογένεια, ως βασική μονάδα της σύγχρονης αστικής κοινωνίας.

Αν η ίδια η κοινωνία δεν είναι σε θέση να ικανοποιήσει τις ανάγκες των μελών της, είναι δύσκολο η οικογενειακή μονάδα, ως φορέας των κοινωνικών δεσμών, να ακολουθήσει τις αλλαγές και τις απαιτήσεις που επιφέρει ο χρόνος.

Όσον αφορά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, ο μικτός τύπος οικογένειας είναι ένα σχημα, μάλλον περιορισμένο σε έκταση. Μόνο στο θέμα των μεγάλων δαπανών και αποταμιεύσεων υπάρχει απόλυτη συμφωνία. Έχει υποστηριχθεί ότι στη διαδικασία της αλλαγής το πρότυπο λήψης αποφάσεων στα οικονομικά ζητήματα περνάει μέσα από τρεις φάσεις. Στο παραδοσιακό πρότυπο ο πατέρας είναι μόνο αυτός που παίρνει τις αποφάσεις. Στην ενδιάμεση βαθμίδα, και οι δύο γονείς αποφασίζουν για τα ζητήματα αυτά, ενώ σύμφωνα με το νεωτερικτικό πρότυπο, όλα τα μέλη συμμετέχουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Ο Έλληνας - άντρας δεν έχει αποκλίνει πολύ από το παραδοσιακό πρότυπο ρόλου. Γενικά αποφεύγει τις οικιακές ασχολίες και προτιμά να παίζει το ρόλο του τροφοδότη και του προστάτη της οικογένειάς του, όπως θεσπίζει ο Ελληνικός Αστικός Κώδικας. Γενικώς, όσον αφορά τις συζυγικές σχέσεις, οι γυναίκες, οι επονομαζόμενοι στυλοβάτες της παραδοσιακής κοινωνίας, έχουν εκσυγχρονιστεί με το να συμμετέχουν σε

ανδρικές δραστηριότητες των παραδοσιακών ρόλων τους. Το πρότυπο του ρόλου των ανδρών πολύ λίγο έχει αλλάξει.

Θ Colle Oswald (1985) στο βιβλίο του "Γνωρίστε τον άντρα σας, ο άντρας σας, αυτός ο άγνωστος", περιγράφει το γάμο με την παραδοσιακή του μορφή, σαν μια διαδικασία συμφωνιών και συμβιβασμών. Ο γάμος ήταν μία συμμαχία οικογενειακών, οικονομικών και κοινωνικών συμφερόντων. Το διαζύγιο ήταν σχετικά ανύπαρκτη και κατακριτέα εξαίρεση του κανόνα. Ο άντρας από το γάμο αποκτούσε ένα υποκατάστατο της μητρικής - γονεϊκής σχέσης, αντλούσε συναισθηματική ικανοποίηση, σεξουαλική συντροφικότητα. Η γυναίκα ώφειλε να είναι σύντροφος, παιδαγωγός, νοικοκυρά, χωρίς βέβαια να υστερεί σε τίποτε απ' αυτά.

Αν και η αστική πυρηνική οικογένεια αποδέσμευσε τα μέλη της από την επιρροή της εκτεταμένης οικογένειας, δεν παρέλειψε να υιοθετήσει και τα "συμφωνητικά" ή τα πρότυπα αναμενόμενης συμπεριφοράς της παραδοσιακής ή εκτεταμένης οικογένειας, έστω και κεκαλυμμένα ή σχετικά τροποποιημένα. Έτσι η σύναψη του γάμου ακολουθεί τον κανόνα των τυπικών υποχρεώσεων, ενώ τη θέση της σχέσης, σύμφωνα με τον Νίκολς (1981), καταλαμβάνουν η "απαίτηση" και η "προσδοκία". Τέτοιες προσδοκίες και υποσχέσεις είναι οι όρκοι του γάμου. Είναι δυνατόν, όμως, αυτοί οι όρκοι να αποκτήσουν την ισχύ ενός τελεσίδικου κριτηρίου, σε μία εποχή, όπου τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και ενημέρωσης μεταφέρουν μία ποικιλία ερεθισμάτων και απόψεων; Είναι αρκετά δύσκολο να κρατήσει ο

ένας τουλάχιστον απ'τους δύο συζύγους το ίδιο πρότυπο ζωής για πάντα. Έτσι, σε περιπτώσεις όπου η συμπεριφορά (της γυναίκας π.χ.) δεν εντάσσεται στο προκαθορισμένο πλαίσιο συμμόρφωσης δημιουργείται σύγχυση και δυσαναπλήρωτο κενό στην ήδη αμφιλεγόμενη επικοινωνία. Είναι δύσκολο στην προκειμένη περίπτωση να μιλήσουμε για επικοινωνία όταν αυτή δεν προέρχεται από την πραγματική γνώση του συντρόφου.

Το πιο πάνω παράδειγμα γίνεται πιο έντονο στις σχέσεις γονέων και παιδιών μέσα στην πυρηνική οικογένεια, όταν αυτές δοκιμάζονται σε περιόδους κρίσης και αντιθετικών κρίσεων και τάσεων. Ο σεβασμός προς τον πατέρα ή την μητέρα ενδέχεται να μην είναι αντικειμενική σχέση αλλά εικονική και εύθραυστη ουτοπία. Και, σύμφωνα με τον Νίκολς (1981), όσο η πυρηνική οικογένεια απαιτεί από τα μέλη της να δέχονται την ιερότητά της χωρίς αμφισβήτηση θα λειτουργεί ενάντια, και όχι σύμφωνα, με τη διαπροσωπική αναγνώριση των μελών της. Η κριτική της ανατομίας της πυρηνικής οικογένειας δεν είναι καταστρεπτική για την πίστη στο κοινωνικό σύνολο, εφ'όσον αυτό πρέπει να παρέχει δυνατότητες για ουσιαστικές σχέσεις μεταξύ αντρών, γυναικών και παιδιών χωρίς "τυφλή" υπακοή στη ρηχότητα ενός τέτοιου μαζέματος ανθρώπων, που όταν το βλέπουν απ'έξω φαίνεται ολοκληρωμένο, ενώ γίνονται αποτυχημένες προσπάθειες να ρυθμιστούν άτομα που είναι, συχνά, ξένα μεταξύ τους, αλλά που νιώθουν δέσμευση να κρατάνε αυτό το γεγονός μέσα τους.

Η Λουκία Μουσούρου (1985), στην έρευνα που

πραγματοποίησε στην περιοχή της Αθήνας, με τίτλο "Οικογενειακά σχήματα και στάσεις απέναντι στο παιδί", παρουσίασε ορισμένα συμπεράσματα σχετικά με την εσωτερική δομή της οικογένειας και την κοινωνική της ζωή. Οικογένειες, με ένα τουλάχιστον παιδί προσχολικής ηλικίας, που διαμένουν στην περιοχή πρωτεύουσας, έχουν πυρηνική μορφή, περισσότερο προς την εξωτερική τους μορφή, (δύο σύζυγοι, παιδί - αποκλειστική διαμονή σε συγκεκριμένο χώρο), αλλά στην εσωτερική δομή της ακολουθεί παραδοσιακά πρότυπα εκτεταμένων μορφών οικογένειας όσον αφορά την ανάμιξη γονιών και πεθερικών στη ζωή της, ή ενίοτε και εσωτερικές της υποθέσεις ή στην αγωγή των παιδιών. Εκτός από την ανάμιξη των πεθερικών στη συζυγική και γονεϊκή ζωή του ζευγαριού, ένα άλλο στοιχείο που δίνει έντονα την εντύπωση της παραδοσιακής ταυτότητας της αστικής οικογένειας είναι το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των εγγάμων γυναικών ασχολούνται με τη φροντίδα των παιδιών και το νοικοκυριό κατ'αποκλειστικότητα.

Όσον αφορά την κοινωνική οντότητα της οικογένειας, η Λ. Μουσουρού (1985), παρατηρεί ότι υπάρχει μία μεγάλη εσωστρέφεια της αστικής πυρηνικής οικογένειας, δηλαδή εθελοντικό αποκλεισμό των συζύγων από τον κοινωνικό περίγυρο, μία τάση που μεταδίδεται και στα ανήλικα τέκνα της οικογένειας. Συγκεκριμένα αναφέρει: "Τα ευρήματά μας επιβεβαιώνουν τις παρατηρήσεις των κοινωνικών ανθρωπολόγων αλλά και τις (μέχρι τώρα ουσιαστικά ατεκμηρίωτες) επισημάνσεις των κοινωνιολόγων, σύμφωνα με τις οποίες η

ελληνική οικογένεια λειτουργεί ως συζυγική, ενταγμένη σ' ένα οικογενειακό κι ένα ευρύτερο συγγενικό δίκτυο, το οποίο την στηρίζει στην αντιμετώπιση της καθημερινότητας, αλλά, και τη συντροφεύει στην ψυχαγωγία".

Μία άλλη παράμετρος που προκύπτει από την έρευνα της Λ. Μουσούρου είναι το εκπαιδευτικό επίπεδο των συζύγων και η άμεση ή έμμεση συσχέτιση του συγκεκριμένου επιπέδου με τη δομή των εσωτερικών σχέσεων της οικογένειας ή την ανάληψη ρόλων από τον ένα ή και τους δύο συζύγους. Έτσι στην μελέτη επιβεβαιώνεται η διαπίστωση ότι η οικονομική και εργασιακή δυναμικότητα της γυναίκας είναι απόρροια του εκπαιδευτικού της επιπέδου. Επιπλέον, η Λ. Μουσούρου (1985) αναφέρει ενδεικτικά: "Προσοχή χρειάζεται προκειμένου να προσδιοριστεί η σχέση της επαγγελματικής απασχόλησης της συζύγου - μητέρας με τη δομή της οικογένειας. Η σχέση αυτή είναι αναμφισβήτητη. Αλλά, και πάλι πρόκειται για επίδραση της επαγγελματικής απασχόλησης πάνω στη δομή της οικογένειας ή το αντίστροφο; Τα ευρήματα της έρευνας δεν αφήνουν αμφιβολίες ως προς το ότι η επαγγελματική απασχόληση της μητέρας συνδέεται με διαφοροποίηση του ρόλου της στον ιδιωτικό χώρο του σπιτιού. Η σχέση αυτή εντοπίζεται κυρίως σε δύο χώρους: α) στην τάση μεγαλύτερης συμβολής του συζύγου - πατέρα στις δουλειές του σπιτιού και ιδίως στη φροντίδα των παιδιών (που κυρίως, όμως, παραμένουν υπόθεση κι ευθύνη της μητέρας), και, β) στην τάση εντονότερης εξάρτησης από γονείς - πεθερικά προκειμένου να αντιμετωπισθούν τόσο αυτές

οι δουλειές όσο και αυτή η φροντίδα των παιδιών.

Μία από τις πιο ολοκληρωμένες θέσεις για τους ρόλους των δύο φύλων μέσα στο εκτεταμένο σύνολο της αστικής κοινωνίας όσο και στο μικρόκοσμο της αστικής πυρηνικής οικογένειας είναι η συστηματική καταγραφή των στοιχείων που συντείνουν στην κοινωνική απομόνωση τον άντρα και της γυναίκας αντίστοιχα στη μελέτη της Μ. Ματζιαφού - Κανελλοπούλου (1985) "Η κοινωνική απομόνωση της σύγχρονης οικογένειας".

Στο κεφάλαιο της συγκεκριμένης μελέτης, που έχει ως υπότιτλο "Ο άντρας της σύγχρονης πυρηνικής οικογένειας, ιδιόρρυθμα εκτεθειμένος στην κοινωνική απομόνωση", καταγράφονται συνοπτικά οι λόγοι, που σύμφωνα με τη συγγραφέα, καθιστούν τον άντρα ευάλωτο κοινωνικά, συναισθηματικά και ψυχολογικά:

- I. Ο πρώτος λόγος σύμφωνα με την άποψη της συγγραφέως είναι ότι οι κοινωνικές πεποιθήσεις απαιτούν από τον άντρα να είναι ο οικονομικός στυλοβάτης της οικογένειας άσχετα από την ουσιαστική ένταξη της γυναίκας στην αγορά εργασίας. Η συστηματική προσπάθεια να ανταποκριθεί σ' αυτό τον ρόλο απομονώνει τον ίδιο από όλες τις συναισθηματικές απολαβές.
- II. Η απομόνωση της αστικής πυρηνικής οικογένειας από την εκτεταμένη οικογένεια και το συγγενικό

περιβάλλον ευρύτερα, καθιστά τον άντρα αποκλειστικά υπεύθυνο συντελεστή για την επίλυση οικονομικών ή κοινωνικών προβλημάτων της οικογένειας. Στην εκτεταμένη μορφή οικογένειας όταν υπήρχαν αυξανόμενες αντικειμενικές δυσκολίες τα βάρη επωμίζονταν, σε συνεργασία με τον σύζυγο, το συγγενικό του περιβάλλον.

III. Ένα από τα κυριώτερα γνωρίσματα της συντροφικής σχέσης στην αστική πυρηνική οικογένεια είναι η σταδιακή απομόνωση του ζευγαριού από τον ευρύτερο κοινωνικό κύκλο και υπάρχει αυτόματα, ένα πλήθος "εχθρών" ή "ανταγωνιστών", που διαφαίνεται στον συνεχή ανταγωνισμό μέσα στον επαγγελματικό χώρο. Ο επαγγελματικός ανταγωνισμός και η προσπάθεια απόκτησης κοινωνικής προβολής ή υπόστασης παρασύρουν τον άντρα σε μία διαρκή αμφιταλάντευση χωρίς εναλλακτικές λύσεις.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο   Ι Ι Ι

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Είδος έρευνας

Το είδος της έρευνας, που επιλέχθηκε και υιοθετήθηκε στη μελέτη αυτή ήταν ο διερευνητικός τύπος, δηλαδή, το πως έχει διαμορφωθεί ο ρόλος του άντρα στην αστική πυρηνική οικογένεια, της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας, αρχικά σε σχέση με τα κέντρα εξουσίας στο συγκεκριμένο τύπο οικογένειας, και, αναφορικά τις υπόλοιπες οικογενειακές δραστηριότητες, όπως οι οικονομικές συναλλαγές, η λήψη αποφάσεων, ο καταμερισμός ευθυνών και εργασίας, οι προσωπικές ψυχολογικές και σεξουαλικές σχέσεις.

Σκοπός έρευνας

Γενικός σκοπός της έρευνας είναι να διερευνήσει την διαμόρφωση και διαφοροποίηση του ρόλου του άντρα σε σχέση με τα παραδοσιακά πρότυπα, στη σύγχρονη αστική πυρηνική οικογένεια.

Οι ειδικότεροι αντικειμενικοί στόχοι της έρευνας αυτής είναι:

- α) να διαπιστωθεί ποιά είναι η κύρια πηγή χρημάτων για την οικογένεια και ποίος από τους συζύγους είναι ο βασικός συντελεστής στις οικονομικές συναλλαγές της οικογένειας.

- β) Να διερευνηθούν πιθανά κέντρα εξουσίας μέσα στην οικογένεια και πως έχουν διαμορφωθεί
- γ) να εξετασθεί ποιά είναι η διαβάθμιση των ρόλων μέσα στην οικογένεια σε σχέση με την κατανομή εργασίας και ευθυνών
- δ) να εξακριβωθούν η διαβάθμιση, η έκταση και ποιότητα των σχέσεων που έχουν αναπτυχθεί και αναπτύσσονται μεταξύ των συζύγων
- ε) να διερευνηθεί το πλέγμα των ψυχολογικών αλληλεπιδράσεων και της ψυχολογικής υποστήριξης μεταξύ των συζύγων σε σχέση με το εύρος και την ποιότητα των σεξουαλικών σχέσεων σαν ένα επιπρόσθετο στοιχείο στην κλίμακα αυτής της παραγράφου.

Ερωτήματα - Υποθέσεις

Μερικά από τα ερωτήματα, σχετικά με την διεξαγωγή της έρευνας και τη διατύπωση της μελέτης, ήταν τα εξής:

- * Ποιός από τους δύο συζύγους είναι υπεύθυνος για την διαχείριση των οικονομικών της οικογένειας, την φροντίδα των παιδιών, τις οικιακές δουλειές και ποιός από τους συζύγους καθορίζει τις κοινωνικές σχέσεις της οικογένειας με το οικείο περιβάλλον και την κοινότητα. Υπάρχουν ευθύνες που θεωρούνται

καθαρά "αντρικές" ή "γυναικείες" δηλαδή αποκλειστικές πεποιθήσεις που δημιουργούν ξεχωριστά πρότυπα ρόλων;

- * Η ύπαρξη ή όχι διαφορών στις αντιλήψεις και στην επιρροή μεταξύ συζύγων, ανάμεσα σε οικογένειες όπου ο άντρας είναι ο οικονομικός τροφοδότης αποκλειστικά και σε οικογένειες όπου αμφότεροι σύζυγοι είναι τροφοδότες.

- * Υπάρχουν διαφορετικές αποχρώσεις στη συναισθηματική επαφή, ψυχολογική αλληλεπίδραση και υποστήριξη, στην ποιότητα σχέσης και κατανόησης, που να είναι ανάλογες με το μορφωτικό επίπεδο των συζύγων. Διερευνάται σ' αυτό το σημείο η πιθανότητα να είναι πιο επιτυχημένες και θετικές ή ισότιμες οι σχέσεις ανάμεσα σε συζύγους με ικανοποιητικό μορφωτικό επίπεδο. Επίσης μπορεί ένας σύζυγος με μεγάλο μορφωτικό επίπεδο να ασκεί μεγαλύτερη επιρροή ή επιβολή κύρους σ' ένα σύζυγο με χαμηλότερη μόρφωση ή καλλιέργεια;

- * Είναι πιθανόν να ανήκουν στο καθαρά νεωτεριστικό πρότυπο οι οικογένειες που απαρτίζονται από Αθηναίους συζύγους. Γνήσιοι Αθηναίοι θεωρούνται σ' αυτή την μελέτη οι σύζυγοι - άντρες και γυναίκες - που γεννήθηκαν και έζησαν τα περισσότερα χρόνια τους στην

περιοχή πρωτεύουσας.

Πληθυσμός - Δειγματοληψία

Το δείγμα του πληθυσμού που επιλέχθηκε ήταν τυχαίο, και αποτελείτο από τις συζύγους των οικογενειών, των οποίων η συγκεκριμένη κατηγορία θεωρείται το επίκεντρο της μελέτης. Η επιλογή αυτή εξυπηρετεί δύο, κυρίως, στόχους:

- α) διευκολύνεται η προσπάθεια εντοπισμού των ατόμων που είναι κατάλληλα για να απαντήσουν στις κλίμακες του ερωτηματολογίου
- β) αποκομίζοντας γνώμες για τον ρόλο του άντρα, χωρίς την πιθανότητα να υπάρξει σκοπιμότητα ή προσωπικός επηρεασμός στις απαντήσεις.

Το όριο ηλικίας του ερωτώμενου δείγματος πληθυσμού κυμαίνεται στο επίπεδο των 20 έως 40 χρόνων. Θεωρείται καταλληλότερη η συμμετοχή των νεώτερων χρονολογικά ηλικιών στην έρευνα, διότι αναμένεται να παρουσιάζουν τις λιγότερες επιρροές από παραδοσιακά ή εκτεταμένα πρότυπα οικογενειακών σχέσεων.

Ο αριθμός των ερωτώμενων περιλαμβάνει πενήντα άτομα. Ο συγκεκριμένος αριθμός θεωρείται επαρκής για την διασταύρωση και σύγκριση στοιχείων ενώ παράλληλα διασφαλίζει την έκβαση της έρευνας από χρονοβόρες διαδικασίες, είτε άλλα, πρακτικής

φύσεως, προβλήματα όπως: α) διάρκεια έρευνας, β) προϋπολογισμός κόστους, γ) υλικό της έρευνας, δ) επεξεργασία και καταμέτρηση στοιχείων

Ερωτηματολόγιο

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε απαρτίζεται από επτά μέρη τα οποία αποσκοπούσαν να συλλέξουν τις ακόλουθες πληροφορίες :

A. Καταγραφή δημογραφικών στοιχείων

Η ενημέρωση γύρω από ορισμένα δημογραφικά στοιχεία που αφορούν τον ερωτώμενο και την οικογένειά του (όπως π.χ. τόπος καταγωγής, ηλικία, σύνθεση οικογένειας, μορφωτικό επίπεδο ή επάγγελμα) γίνεται ούτως ώστε να επικεντρωθούν από μία άποψη τα χαρακτηριστικά που θα καθορίσουν το είδος της οικογένειας (πυρηνική ή εκτεταμένη για παράδειγμα) και τη σχετικότητά της με το αναγκαίο δείγμα και τον γενικότερο σκοπό της μελέτης.

Η ηλικία και η καταγωγή είναι οι ειδικοί παράγοντες επηρεασμού των συζύγων από παραδοσιακά ή αστικά πρότυπα κοινωνικών και συζυγικών σχέσεων. Διατηρείται βέβαια και κάποια αρχική επιφύλαξη ως προς αυτό το θέμα γιατί η παραμονή για μεγάλο χρονικό διάστημα του ενός ή και των δύο συζύγων στην επαρχία δεν συνεπάγεται πάντα την

υιοθέτηση παραδοσιακών αντιλήψεων γιατί συντρέχουν και άλλοι παράγοντες όπως αστυφιλία ή παλινόστηση που προκαλούν μεταβολές νοοτροπίες σε πολλές περιοχές.

Επίσης διερευνούνται οι πιθανότητες να υπάρχει διαφορά στον τρόπο και στην ποιότητα επικοινωνίας μεταξύ των συζύγων ανάλογα με το μορφωτικό τους επίπεδο και την επαγγελματική τους αποκατάσταση.

B. Πηγή χρημάτων και οικονομικές συναλλαγές στην οικογένεια.

Οι ερωτήσεις που απαρτίζουν αυτή την παράγραφο (όπως η κύρια πηγή χρημάτων, η ύπαρξη κοινού ταμείου ή η ευθύνη για ορισμένα έξοδα της οικογένειας) αποσκοπεί στο να εξακριβωθεί το ακριβές ποσοστό των οικογενειών όπου ο άντρας εξακολουθεί ή όχι να είναι τροφοδότης καθώς και τις ευθύνες ή δραστηριότητες που συνεπάγεται ο ρόλος αυτός.

Γ. Λήψη αποφάσεων μέσα στην οικογένεια

Οι ερωτήσεις σ'αυτή την παράγραφο αφορούν την αγορά αναγκαίων ειδών για την οικογένεια, τις αποφάσεις για θέματα διασκέδασης, αγοράς των προαναφερθέντων ειδών, διακοπών ή τις διαφωνίες που υπήρξαν σ'αυτά τα θέματα.

Η συσχέτιση αυτών των παραγόντων μας δίνει μία ιδέα για την πιθανή επικράτηση του ενός εκ των δύο συζύγων μέσα στα πλαίσια της οικογένειας ή τον βαθμό ομοφωνίας

της οικογενειακής ομάδας (που εξαρτάται από την συχνότητα ύπαρξης διαφωνιών). Η ύπαρξη του τελευταίου παράγοντα διευκρινίζεται και από τις κοινές γνώριμες και κοινούς τρόπους διασκέδασης ή ενασχόλησης.

Δ. Καταμερισμός εργασίας

Οι ερωτήσεις αυτής της παραγράφου αποσκοπούν στο να εξετάσουν την συμμετοχή των αντρών στις οικιακές δραστηριότητες (όπως καθαριότητα σπιτιού, μαγείρεμα, φροντίδα παιδιών) και τον συσχετισμό οικογενειών που παρουσιάζουν αυτό το φαινόμενο σε σχέση με τα παραδοσιακά πρότυπα οικογένειας.

Ε. Προσωπικές δυσκολίες

Η παράγραφος αυτή αναφέρεται σε μία σειρά προσωπικών προβλημάτων που ενδέχεται να αντιμετωπίσει ο ερωτώμενος (η σύζυγος) στην προσωπική και οικογενειακή του ζωή - ψυχολογικές πιέσεις, εργασιακά προβλήματα που λειτουργούν σαν στρεσογόνοι παράγοντες ή διαφωνίες και συγκρούσεις με το σύζυγο - και στα άτομα προς τα οποία κινείται προκειμένου να λάβει βοήθεια ή ψυχολογική ενίσχυση.

Τα πρόσωπα αυτά μπορεί να είναι μέσα στην οικογένεια (ο σύζυγος) ή να ανήκουν στην εκτεταμένη οικογένεια του ενός εκ των δύο συζύγων ή να είναι μέλη κάποιας

Κοινωνικής ή θρησκευτικής οργάνωσης στα πλαίσια της κοινότητας που διαμένει η οικογένεια. Συμπληρωματικό στοιχείο σ' αυτή την κλίμακα είναι και η συχνότητα με την οποία η σύζυγος έρχεται σ' επαφή με ορισμένα πρόσωπα για βοήθεια.

Οι συγκεκριμένες κλίμακες αποσκοπούν στο να μας δώσουν μία εικόνα της συνοχής και της ενότητας των δύο συζύγων καθώς και το πόσο κατευναστικός είναι ο ρόλος του άντρα σε καταστάσεις κρίσης, πόσο θετική επιρροή έχει στην σύζυγό του και σε τι ποσοστό μπορεί να της παρέχει συναισθηματική ασφάλεια.

Εάν για παράδειγμα, σε ένα από τα παραπάνω προβλήματα η σύζυγος στρέφεται για βοήθεια σε κάποια πηγή έξω από την πυρηνική ή εκτεταμένη οικογένεια το γεγονός αυτό μπορεί να θεωρηθεί σαν δυσχερής λειτουργία της συζυγικής σχέσης και ελλειπής ικανότητα για επικοινωνία του ενός ή και των δύο συζύγων.

ΣΤ. Σεξουαλικές σχέσεις

Η παράγραφος αυτή του ερωτηματολογίου έχει σχετικά μικρότερη έκταση από τις υπόλοιπες εξαιτίας του γεγονότος ότι είναι δύσκολο να υπάρξει πλήρης εμπάθυνση σ' αυτό το θέμα ή ν' απαντήσει με άνεση η ερωτώμενη σύζυγος τουλάχιστον με τη μέθοδο διεξαγωγής της συγκεκριμένης έρευνας. Η συχνότητα και ποιότητα των σεξουαλικών σχέσεων

σε σχέση με τη διάρκεια της έγγαμης σχέσης είναι ένα μέτρο επικοινωνίας και ενότητας ανάμεσα στους δύο συζύγους.

Ζ. Γενικώτερες αντιλήψεις

Η σύζυγος σ' αυτή την παράγραφο καλείται ν' απαντήσει σε κλειστές ερωτήσεις σχετικά με την ύπαρξη ισοτιμίας ρόλων ή παρέμβαση τρίτων στη σχέση τους με τον σύζυγο. Οι απαντήσεις σ' αυτό τον τομέα του ερωτηματολογίου μπορούν να μας δώσουν επιβεβαίωση ή αμφισβήτηση αναφορικά προς τα συμπεράσματα που βγαίνουν από τις υπόλοιπες ερωτήσεις.

Πλαίσιο έρευνας

Το πλαίσιο της έρευνας περιλαμβάνει τις αστικές εκείνες περιοχές της Αθήνας, οι οποίες ταυτόχρονα έχουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερη και συντομότερη επικοινωνία με το κέντρο (Νέα Σμύρνη, Καλλιθέα, Δάφνη, Ζωγράφου κ.λ.π.). Διεξήχθησαν πέντε συνεντεύξεις σε κάθε μία από αυτές τις περιοχές (συνολικά 10). Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στην περίοδο Φεβρουαρίου - Μαρτίου 1990. Επιλέχθηκαν οι μήνες αυτοί γιατί ήταν η μόνη χρονική περίοδος που περιελάμβανε τις λιγότερες κοινωνικές υποχρεώσεις, όπως αργίες, εθνικές εορτές κ.λ.π. ώστε να είναι ευκολότερος ο εντοπισμός των οικογενειών.

Τρόπος ανάλυσης στοιχείων

Η επεξεργασία των στοιχείων που συλλέχθηκαν με το πιο πάνω αναλυθέν ερωτηματολόγιο, έγινε από ηλεκτρονικό υπολογιστή και παρουσιάζονται σε αριθμητικές και εκατοστιαίες μονάδες. Παράλληλα θα επιχειρηθεί συγκριτική και κριτική ανάλυση των στοιχείων αυτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί ο σκοπός της μελέτης αυτής ήταν να διερευνηθεί και να εξετάσει αναλυτικότερα το ρόλο του άντρα όπως έχει διαμορφωθεί στη σύγχρονη αστική πυρηνική οικογένεια μέσα από τη γνώμη και την άποψη της συζύγου

Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται ως ακολούθως: Α. Δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων, Β. Τρόποι οικονομικών συναλλαγών, Γ. Τρόποι λήψης αποφάσεων, Δ. Καταμερισμός οικογενειακών εργασιών, Ε. Χειρισμός προσωπικών δυσκολιών, ΣΤ. Σεξουαλικές σχέσεις των συζύγων, Ζ. Γενικές αντιλήψεις των γυναικών συζύγων.

Α. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.

ΗΛΙΚΙΑ ΤΩΝ ΣΥΖΥΓΩΝ ΑΝΑ ΦΥΛΟ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΤΩΝ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ		ΑΝΤΡΕΣ	
	No	%	No	%
20-23	2	4	0	0
24-27	6	12	4	8
28-31	6	12	6	12
32-35	8	16	7	14
36-39	18	36	8	16
40 και άνω	10	20	25	50
ΣΥΝΟΛΟ	50	100	50	100

Η ανάλυση των στοιχείων για την ηλικία των μελών - συζύγων του δείγματος έδειξε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (36%) περιλαμβάνει γυναίκες μεταξύ 36 και 39 ετών ενώ το αντίστοιχο μεγαλύτερο ποσοστό για τους άντρες (50%) περιλαμβάνει την ηλικία των 40 ετών και άνω. Τα υπόλοιπα ποσοστά για τις γυναίκες, διαμοιράζονται περίπου εξίσου μεταξύ των 20 και 40 ετών και άνω, ενώ για τους άντρες, τα ποσοστά είναι ανάλογα μεταξύ των 24 και 39 ετών. Αν εξαιρεθεί, δηλαδή, η κατηγορία των ανδρών με 40 χρόνια και άνω, που φτάνει στο 50% των ανδρών είναι δυνατόν να ειπωθεί ότι καλύφθηκε σ' αυτή τη μελέτη όλο το φάσμα των ηλικιών που τέθηκαν.

Αναφορικά με τη μορφή της οικογένειας, και σύμφωνα με το σκοπό της μελέτης αυτής, οι 50 οικογένειες του δείγματος αποτέλεσαν αντιπροσωπευτικό δείγμα αστικών πυρηνικών οικογενειών, δηλαδή, οικογένειες που αποτελούνταν από δύο συζύγους και ένα ή περισσότερα παιδιά, που διαμένουν σε συγκεκριμένο χώρο, χωρίς την εντόπια παρουσία άλλων μελών του εκτεταμένου συγγενικού περιβάλλοντος του ενός ή και των δύο συζύγων.

Τα 50 νοικοκυριά του δείγματος αριθμούσαν συνολικά 160 μέλη. Βρέθηκαν 34 οικογένειες με παιδιά και 16 οικογένειες χωρίς παιδιά. Ο μέσος όρος παιδιών, ανά οικογένεια με παιδιά, είναι 1,76. Ο μέσος όρος μελών, ανά οικογένεια του δείγματος, είναι 3,2. (Βλέπε Πίνακα 1 Π.)*

---

* Ο Πίνακας αναφέρεται αναλυτικά στο παράρτημα Β.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.

ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΣΥΖΥΓΩΝ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΟΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟ
ΤΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΑΝ

ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ		ΑΝΤΡΕΣ	
	No	%	No	%
Αγροτικές περιοχές (ως 2.000 κατοίκους)	5	10	11	22
Ημιαστικές περιοχές (έως 10.000 κατ.)	6	12	5	10
Αστικές περιοχές (έως 100.000 κατ)	14	28	6	12
Μεγάλες Αστικές περιοχές εκτός Αθηνών και Θεσ/κης (άνω των 100.000 κατ)	5	10	2	4
Περιοχή Πρωτευούσης	19	38	26	52
Περιοχή Θεσ/νίκης	1	2	0	0
ΣΥΝΟΛΟ	50	100	50	100

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.

ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΟΠΟΥ ΟΙ ΔΥΟ ΣΥΖΥΓΟΙ ΕΖΗΣΑΝ ΤΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ
ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥΣ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΟΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟ

ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ		ΑΝΤΡΕΣ	
	No	%	No	%
Αγροτικές περιοχές (έως 2.000 κατοίκους)	1	2	4	8
Ημιαστικές περιοχές (έως 10.000 κατ.)	0	0	1	2
Αστικές περιοχές (έως 100.000 κατ.)	6	12	3	6
Μεγάλες αστικές περιοχές εκτός Αθηνών και Θεσ/κης (άνω των 100.000 κατ.)	4	8	2	4
Περιοχή πρωτεύουσας	38	76	40	80
Περιοχή Θεσ/νίκης	1	2	0	0
ΣΥΝΟΛΟ	50	100	50	100

Σε σχέση με τον τόπο προέλευσης των συζύγων όπως φαίνεται στον Πίνακα 2 βρέθηκε ότι το 38% των γυναικών και το 52% των ανδρών έχουν γεννηθεί στην περιοχή πρωτεύουσας, και ότι το 76% των γυναικών και το 80% των ανδρών έχουν ζήσει τα περισσότερα χρόνια τους εκεί.

Κάνοντας σύγκριση των ζευγαριών που έχουν γεννηθεί και έχουν ζήσει τα περισσότερα χρόνια τους στην περιοχή πρωτεύουσας παρατηρείται ότι μόλις το 34% των ατόμων αυτών θα μπορούσαν να ονομασθούν "γνήσιοι Αθηναίοι".

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΩΝ ΣΥΖΥΓΩΝ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ		ΑΝΤΡΕΣ	
	No	%	No	%
Δεν πήγαν σχολείο	0	0	0	0
Δημοτικό σχολείο	6	12	1	2
Μέση εκπαίδευση	21	42	12	24
Τεχνική σχολή	2	4	1	2
Τεχνικό λύκειο	0	0	0	0
Ιδιωτική τεχνική ή επαγγελματική σχολή	4	8	4	8
Ανώτερη σχολή	6	12	18	36
Ανώτατη σχολή	11	22	13	26
Μεταπτυχιακές σπουδές	0	0	1	2
ΣΥΝΟΛΟ	50	100	50	100

Σε γενικές γραμμές μπορεί να ειπωθεί ότι οι Έλληνες και οι Ελληνίδες είναι κατά κανόνα αρκετά μορφωμένοι. Και αυτό διότι όπως παρατηρείται από την ανάλυση των στοιχείων το 42% των γυναικών και το 24% των ανδρών είναι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης, ενώ το 22% των γυναικών και το 26% των αντρών αντίστοιχα είναι πτυχιούχοι Ανωτάτων σχολών. (Βλέπε Πίνακα 4).

Επιπλέον ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων ανήκει στη μορφωτική βαθμίδα των Ανωτέρων Εκπαιδευτικών

Ιδρυμάτων (12% για τις γυναίκες και 36% για τους άντρες). Η στατιστική ανάλυση της μορφωτικής στάθμης σε αναφορική σχέση με άλλες συγκριτικές παραμέτρους - σεξουαλική ικανοποίηση, δημοκρατική διευθέτηση των αντικρουόμενων θέσεων σε ορισμένα θέματα κ.α. - απέδειξε ότι αποτελεί βασικό συντελεστή στην ποιοτική διαβάθμιση της συντροφικής και συζυγικής σχέσης (βλ. παρακάτω Πίνακα 18), όπως θα εξηγηθεί αναλυτικότερα στο Κεφάλαιο V.

Σύμφωνα με την κ. Ελένη Τσολακίδου (Βήμα της Κυριακής, 16-9-90, σελ. Α20), το εκπαιδευτικό επίπεδο των γυναικών στην Ελλάδα είναι αρκετά υψηλό, καθώς υποστηρίζει ότι το 38,6% των Ελληνίδων έχουν συμπληρώσει την Μέση Εκπαίδευση και το 18,3% έχουν ολοκληρώσει τις Πανεπιστημιακές τους Σπουδές. Η κ. Τσολακίδου,* όμως, κάνοντας μια σύγκριση με το αντίστοιχο εκπαιδευτικό επίπεδο των γυναικών στην Ολλανδία, συμπεραίνει ότι τελικά οι Ελληνίδες δεν υπερέρχονται στην εκπαίδευση από τις γυναίκες στις άλλες χώρες της ΕΟΚ.

Λίγο-πολύ, μπορεί να ειπωθεί, ότι οι τοποθετήσεις της κ. Τσολακίδου βρίσκουν δικαίωση μέσα από αυτή τη μελέτη όπως θα φανεί παρακάτω στην ανάπτυξη των ευρημάτων.

---

* Η κ. Ελένη Τσολακίδου είναι υπεύθυνη για θέματα Ισότητας στο Υπουργείο Δικαιοσύνης.

υπόλοιπο ποσοστό παρατηρείται κάποια ανοδική τάση της γυναίκας να παίρνει πρωτοβουλίες, άσχετα από το αν συνεισφέρει τα περισσότερα ή όχι στην οικογένεια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.

ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

	No	%
Η γυναίκα σύζυγος	20	40
Ο άντρας σύζυγος	9	18
Και οι δύο εξίσου	21	42
ΣΥΝΟΛΟ	50	100

Όσον αφορά τις ευθύνες για τις οικονομικές συναλλαγές και σύμφωνα με το Πίνακα 8 στο μεγαλύτερο ποσοστό (42%) των οικογενειών, οι δύο σύζυγοι φροντίζουν εξίσου για τις οικονομικές συναλλαγές της οικογένειάς τους. Το αμέσως άλλο μεγάλο ποσοστό (40%) παρουσιάζει τις γυναίκες - συζύγους να φροντίζουν για τα οικονομικά της οικογένειας.

Γ. ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 9.

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΑΓΟΡΩΝ - ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ - ΔΙΑΚΟΠΩΝ

ΠΟΙΟΣ ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ	No	%
Η γυναίκα σύζυγος	11	22
Ο άντρας σύζυγος	5	10
Και οι δύο εξίσου	34	68
ΣΥΝΟΛΟ	50	100

Είναι άξιοι σημειώσεως όπως φαίνεται στον Πίνακα 9 ότι στο 70% σχεδόν των οικογενειών οι αποφάσεις παίρνονται σε ισοτιμη βάση. Κάνοντας μιά σύγκριση μεταξύ των αποτελεσμάτων που αφορούσαν τη φροντίδα των οικονομικών συναλλαγών (Πίνακας 8) και τη λήψη αποφάσεων σε θέματα αγορών - ψυχαγωγίας - διακοπών (Πίνακας 9) παρατηρείται ότι η μεγαλύτερη ευθύνη μέσα στις οικογένειες ανήκει και στου δύο συζύγους. Σε περιπτώσεις που οι αποφάσεις παίρνονται από ένα σύζυγο αποκλειστικά παρατηρείται ανοδική τάση των γυναικών έναντι των ανδρών.

Η συνολική εκτίμηση όλων αυτών των παραγόντων οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι γυναίκες έχουν κάνει σημαντικά βήματα για τη κατάκτηση της ισοτιμίας μέσα στη συντροφική σχέση και τη συζυγική ζωή, σε σύγκριση με τις προηγούμενες δεκαετίες όπου οι αποφάσεις σε οποιοδήποτε επίπεδο ήταν κατεστημένη ευθύνη του ανδρικού φύλου.

Όσον αφορά την επικοινωνία των συζύγων στην επίλυση διαφορών όπως φαίνεται στο Πίνακα 3 του παραρτήματος Β', το 40% των ερωτηθέντων έχουν διαφωνίες σε όλα τα θέματα αλλά τις επιλύουν διαλεκτικά. Το 32% είχαν διαφωνίες τουλάχιστον σε δύο θέματα (διακοπές και ψυχαγωγία ή αγορές και διακοπές κ.λ.π.) και βρήκαν κοινή λύση για τις διαφωνίες τους. Στη κατηγορία "Διφορούμενες περιπτώσεις" υπήρχε έλλειψη διαφωνιών ή υπερίσχυε ο ένας εκ των δύο συζύγων, όπου υπήρχε διαφωνία χωρίς να επιτυγχάνεται η ανεύρεση μέσης λύσης. Πάντως το 72% των ερωτηθέντων αναπτύσσουν άποψη αλλά και ικανότητα διευθέτησης των διαφωνιών τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΩΝ ΣΥΖΥΓΩΝ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ		ΑΝΤΡΕΣ	
	No	%	No	%
Οικιακά	16	32	0	0
Δημόσιος Υπάλληλος	24	48	20	40
Ιδιωτικός Υπάλληλος	8	16	14	28
Ελεύθερος Επαγγελματίας	2	4	14	28
Ανεργος	0	0	0	0
ΣΥΝΟΛΟ	50	100	50	100

Όπως φαίνεται στο Πίνακα 5 το μεγαλύτερο ποσοστό τόσο στους άντρες (40%) όσο και στις γυναίκες (48%) απασχολείται σε Δημόσιες Υπηρεσίες. Αν εξαιρεθεί το 32% των γυναικών που δήλωσαν ως αποκλειστική τους απασχόληση τις οικιακές δραστηριότητες, φαίνεται ότι οι υπόλοιπες έχουν εισχωρήσει σε μεγάλο βαθμό στην αγορά εργασίας ξεπερνώντας τα κλειστά όρια της οικίας.

Β. ΠΗΓΗ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

(Βλέπε επόμενη σελίδα)

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.

ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΤΩΝ 50 ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ

ΕΙΣΟΔΗΜΑ (Σε δραχμές)	No	%
Λιγότερο από 850.000	1	2
Λιγότερο από 1.000.000	7	14
1.000.000 - 1.500.000	12	24
1.500.000 - 2.000.000	10	20
2.000.000 - 3.000.000	11	22
3.000.000 - 4.000.000	7	14
4.000.000 και άνω	1	2
Χωρίς απάντηση	1	2
ΣΥΝΟΛΟ	50	100

Σε σχέση με την εισοδηματική οικονομική κατάσταση των ερωτηθέντων και λαμβάνοντας υπόψη την δυσπιστία και την πιθανή έλλειψη ειλικρίνειας των Βλλήνων σε ότι έχει σχέση με ερωτήσεις που αφορούν το εισόδημά τους φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των οικογενειών (66%) παρουσιάζει εισόδημα μεταξύ του ενός και των τριών εκατομμυρίων δραχμών. Τα υπόλοιπα ποσοστά διαμοιράζονται στις υπόλοιπες βαθμίδες, δηλαδή, σε εισόδημα λιγότερο από ένα εκατομμύριο δραχμές, είτε σε εισόδημα ανώτερο των τριών εκατομμυρίων δραχμών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.

ΚΥΡΙΑ ΠΗΓΗ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΚΥΡΙΑ ΠΗΓΗ	No	%
Ο Σύζυγος περισσότερα	34	68
Η Σύζυγος περισσότερα	4	8
Και οι δύο εξίσου	12	24
Άλλες διάφορες πηγές	0	0
ΣΥΝΟΛΟ	50	100

Όπως φαίνεται από το Πίνακα 7 σε ποσοστό 68% των ζευγαριών ο άντρας-σύζυγος είναι ο βασικός τροφοδότης της οικογένειας, στο 8% η γυναίκα-σύζυγος και στο 24% συνεισφέρουν και οι δύο εξίσου. Όπως φαίνεται επικρατεί ακόμα η άποψη ότι ο άντρας είναι ο βασικός τροφοδότης της οικογένειας, αλλά συγχρόνως φαίνεται μία ανοδική τάση - σε σύγκριση με τα παραδοσιακά πρότυπα - της γυναίκας να συνεισφέρει και εκείνη στα οικονομικά της οικογένειας.

Σε σχέση με την διαχείριση χρημάτων και όπως φαίνεται στο Πίνακα 2 του παραρτήματος Β', υπάρχει κοινό ταμείο στο 74% των οικογενειών. Στο υπόλοιπο 26%, στο 12% ο άντρας - σύζυγος ήταν ο αποκλειστικός διαχειριστής των οικονομικών της οικογένειας, ενώ στο 14% αποκλειστικός διαχειριστής ήταν η γυναίκα - σύζυγος.

Φαίνεται κι'εδώ ότι στο μεγαλύτερο ποσοστό υπάρχει ισοτιμία ρόλων στη διαχείριση των χρημάτων της οικογένειας, σχετικά με τις αποφάσεις για την αξιοποίησή τους, ενώ στο

Δεν παρατηρείται καμμία σχέση μεταξύ της συχνότητας των διαφωνιών και της εύρεσης μέσης λύσης σ'αυτές ώστε να ερευνηθεί, αλλά ούτε και καμμία ιδιαίτερη σχέση με οποιαδήποτε άλλη παράμετρο που επιλέχθηκε στην έρευνα αυτή.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10.

ΚΟΙΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΖΕΥΓΑΡΙΩΝ

	No	%
Κοινή κοινωνική ζωή	44	88
Μή κοινή " "	5	10
Χωρίς απάντηση	1	2
ΣΥΝΟΛΟ	50	100

Όπως φαίνεται στο Πίνακα 10 παρατηρείται ένα μεγάλο ποσοστό (88%) μεταξύ των ζευγαριών όσον αφορά τα ενδιαφέροντα, τη ψυχαγωγία, τους φίλους και γενικά ότι αφορά τις κοινωνικές τους σχέσεις και την κοινωνική τους ζωή.

Δ. ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 11.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Συχνότητα	Πλύσιμο πιάτων				Πλύσιμο ρούχων				Πλύσιμο αυτοκινήτου			
	Γυναίκες		Αντρες		Γυναίκες		Αντρες		Γυναίκες		Αντρες	
	No	%	No	%	No	%	No	%	No	%	No	%
Πάντοτε	34	68	0	0	46	92	0	0	0	0	29	58
Συχνά	14	28	3	6	3	6	1	2	2	4	8	16
Μερικές φορές	1	2	11	22	1	2	2	4	6	12	3	6
Σπάνια	1	2	0	0	0	0	9	18	8	16	2	4
Ποτέ	0	0	12	24	0	0	22	44	17	34	1	2
Χωρίς απάντηση	0	0	12	24	0	0	16	32	17	34	7	14
ΣΥΝΟΛΟ	50	100	50	100	50	100	50	100	50	100	50	100

ΠΙΝΑΚΑΣ 11 (συνέχεια)

Συχνότητα	Μαγείρεμα φαγητού				Αγορές αγαθών				Φροντίδα παιδιών				Φροντίδα σπιτιού.			
	Γυναίκες		Αντρες		Γυναίκες		Αντρες		Γυναίκες		Αντρες		Γυναίκες		Αντρες	
	No	%	No	%	No	%	No	%	No	%	No	%	No	%	No	%
Πάντοτε	38	76	0	0	14	28	3	6	31	62	3	6	41	82	0	0
Συχνά	12	24	5	10	25	50	18	36	3	6	5	10	9	18	3	6
Μερικές φορές	0	0	7	14	8	16	13	26	1	2	13	26	0	0	3	6
Σπάνια	0	0	11	22	2	4	9	18	0	0	3	6	0	0	13	26
Ποτέ	0	0	16	32	0	0	2	4	0	0	2	4	0	0	18	36
Χωρίς απάντηση	0	0	11	22	1	2	5	10	15	30	24	48	0	0	13	26
ΣΥΝΟΛΟ	50	100	50	100	50	100	50	100	50	100	50	100	50	100	50	100

Σε σχέση με τις οικιακές ασχολίες των συζύγων όπως φαίνεται στο Πίνακα 11 οι γυναίκες - σύζυγοι έχουν ως αποκλειστική ευθύνη τις οικιακές δραστηριότητες σύμφωνα με τα παραδοσιακά πρότυπα. Αντίθετα οι άντρες - σύζυγοι ασχολούνται ελάχιστα ή καθόλου με τις οικιακές δραστηριότητες, κάτι που δεν συμβαίνει όμως με τη φροντίδα του αυτοκινήτου που τη θεωρούν ως αποκλειστική τους ευθύνη.

Εδώ επιβεβαιώνεται, ακόμη μια φορά, η τοποθέτηση της κ. Ελένης Τσολακίδου στο άρθρο της "Η Ελληνίδα πολίτις β' κατηγορίας" όπου αναφέρει ότι "ο οικογενειακός ρόλος των γυναικών είναι εκείνος που υπερτερεί έναντι του επαγγελματικού, εφόσον η παράδοση δημιουργεί την αντίληψη της πρωταρχικής του σπουδαιότητας. Γι' αυτό ο χρόνος που οι γυναίκες αφιερώνουν τις οικογενειακές τους υποχρεώσεις είναι σημαντικά μεγαλύτερος από τον χρόνο που διαθέτουν για την κοινωνική τους εργασία ή και ακόμα γι' αυτόν τον ίδιο τον εαυτό τους". (Βήμα της Κυριακής, 1990 σελ. Α20). Αναφέρει δε, ότι στην Ελλάδα η συμμετοχή του αντρικού φύλου στις οικογενειακές υποχρεώσεις είναι μικρότερη έως μηδαμινή. Στις μέρες μας μπορεί ένας αριθμός αντρών να αναλαμβάνει ορισμένες δουλειές στο σπίτι αλλά είναι πολύ μικρότερος συγκρινόμενος με τον αριθμό των γυναικών που συμμετέχουν στην παραγωγική διαδικασία.

Ε. ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.

ΤΡΟΠΟΙ ΕΠΙΛΥΣΗΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗ ΣΥΖΥΓΟ

Α' ΕΠΙΛΟΓΗ																			
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	Σύζυγος		Φίλοι		Συγγενείς		Παιδιά		Ιερείς		Ειδικοί		Πεθερικά		Χωρίς απάντηση		ΣΥΝΟΛΟ		
	No	%	No	%	No	%	No	%	No	%	No	%	No	%	No	%	No	%	
Ψυχολογικά προβλήματα	35	70	15	30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	50	100
Οικογενειακά προβλήματα	42	84	2	4	6	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	50	100
Προβλήματα υγείας	45	90	1	2	0	0	0	0	0	0	4	8	0	0	0	0	0	50	100
Προβλήματα στην εργασία	32	64	5	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13	26	50	100	
Προβλήματα με το σύζυγο	28	56	16	32	3	6	0	0	0	0	0	0	0	0	3	6	50	100	

Σε σχέση με το χειρισμό προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι σύζυγοι και όπως φαίνεται στο Πίνακα 12 οι γυναίκες - σύζυγοι απευθύνονται σε πρώτη επιλογή και σε μεγάλα ποσοστά κυρίως στους άντρες - συζύγους τους και κατόπιν στα φιλικά τους πρόσωπα.

Παρατηρείται επίσης ότι στην αστική πυρηνική οικογένεια οι δεσμοί μεταξύ συζύγων είναι τόσο στενοί ώστε να εμφανίζεται τάση να απομονώνουν τα προβλήματά τους μέσα στην οικογένεια και να περιορίζεται η εξωτερίκευσή τους προς το συγγενικό ή κοινωνικό τους περίγυρο.

ΣΤ. ΣΒΣΣΟΥΑΛΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.

ΧΡΟΝΙΑ ΣΥΖΥΓΙΚΗΣ ΣΥΜΒΙΩΣΗΣ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΖΕΥΓΑΡΙΩΝ

ΧΡΟΝΙΑ ΓΑΜΟΥ	No	%
3 - 5	12	24
6 - 8	5	10
9 - 11	12	24
12 - 14	8	16
15 - 18	7	14
18 χρόνια και άνω	6	12
ΣΥΝΟΛΟ	50	100

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.

ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΖΕΥΓΑΡΙΩΝ

ΠΟΙΟΤΗΤΑ	No	%
Ικανοποιητικές	37	74
Μη ικανοποιητικές	13	26
ΣΥΝΟΛΟ	50	100

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.1.

ΛΟΓΟΙ ΓΙΑ ΤΙΣ ΜΗ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΖΕΥΓΑΡΙΩΝ

ΛΟΓΟΙ	No	%
Σύζυγος	3	6
Εξωτερικοί παράγοντες (άγχος, έλλειψη χρόνου)	10	20
ΣΥΝΟΛΟ	13	26

Σχετικά με τις σεξουαλικές σχέσεις των συζύγων όπως δείχνει ο πίνακας 14 και 14.1 ποσοστό 74% των ζευγαριών έχουν ικανοποιητικές σεξουαλικές σχέσεις. Σε ποσοστό 26%, μη ικανοποιητικών σεξουαλικών σχέσεων, το 6% θεωρεί ως υπεύθυνο τον άντρα - σύζυγο, ενώ το 20% θεωρεί υπεύθυνους ορισμένους εξωτερικούς παράγοντες όπως π.χ. το άγχος, την έλλειψη χρόνου κ.λ.π.

2. ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.

Ο ΑΝΤΡΑΣ ΩΣ ΒΑΣΙΚΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΣΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΖΕΥΓΑΡΙΩΝ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	No	%
ΝΑΙ	45	90
ΟΧΙ	5	10
ΣΥΝΟΛΟ	50	100

Παρατηρήθηκε ότι ένα συντριπτικό ποσοστό των γυναικών του δείγματος θεωρούν τους συζύγους τους ως βασικούς συντελεστές στις σχέσεις τους (90%), θεωρούν δηλαδή κατά κάποιο τρόπο ότι εάν δεν υπήρχε ο σύζυγός τους δεν θα υπήρχε και η σχέση τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.

ΥΠΑΡΞΗ ΙΣΟΤΙΜΙΑΣ ΡΟΛΩΝ ΣΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΖΕΥΓΑΡΙΩΝ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	No	%
ΝΑΙ	31	62
ΟΧΙ	19	38
ΣΥΝΟΛΟ	50	100

Συγκρίνοντας τους Πίνακες 15 και 16 παρατηρείται κάτι το ιδιαίτερα περίεργο. Ενώ ήδη έχει ερευνηθεί και βρεθεί

ότι το 90% των γυναικών θεωρούν τον άντρα - σύζυγο ως βασικό συντελεστή της σχέσης τους, εμφανίζεται τώρα ένα ποσοστό της τάξης του 62% σε γυναίκες που θεωρούν τις σχέσεις τους ισοτίμες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΖΕΥΓΑΡΙΩΝ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	Νο	%
ΝΑΙ	12	24
ΟΧΙ	38	76
ΣΥΝΟΛΟ	50	100

Παρατηρήθηκε ότι οι αστικές πυρηνικές οικογένειες άσχετα από το πόσο αρμονικές και ισοτίμες είναι οι σχέσεις τους, περιορίζουν τις εξωτερικές επιρροές ή παρεμβάσεις από τον υπόλοιπο κοινωνικό περίγυρο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 18.

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΣΥΖΥΓΩΝ ΠΟΥ
ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΒΑΘΜΙΔΑ ΜΟΡΦΩΣΗΣ ΚΑΙ
ΣΥΖΥΓΩΝ ΠΟΥ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΤΙΣ ΛΟΙΠΕΣ ΒΑΘΜΙΔΕΣ ΜΟΡΦΩΣΗΣ

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ	ΣΥΖΥΓΟΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΜΟΡΦΩΣΗΣ		ΣΥΖΥΓΟΙ ΚΑΤΩΤΕΡΗΣ ΜΟΡΦΩΣΗΣ	
	ΑΝΑΛΟΓΙΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ %	ΑΝΑΛΟΓΙΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
Ποιοτικές σχέσεις	4 : 17	23,5 %	7 : 33	21,2 %
Ισοτιμία σχέσεων	11 : 17	64,7 %	17 : 33	51,5 %
Εύρεση μέσης λύσης	11 : 17	64,7 %	21 : 33	63,6 %
Απουσία διαφωνιών	4 : 17	23,5 %	7 : 33	21,2 %
Υπάρξη διαφωνιών	2 : 17	11,7 %	3 : 33	9 %
Ικανοποιητικές Σεξουαλικές σχέσεις	15 : 17	88,2 %	22 : 33	66,6 %
Ο Σύζυγος ως πρώτη επιλογή στη συζήτηση προβλημάτων	5 : 17	29,4 %	18 : 33	54,5 %

Όπως φαίνεται από τα στοιχεία του Πίνακα 18:

- 1) Το 23,5% των ζευγαριών όπου ο ένας ή και οι δύο σύζυγοι ανήκουν στην ανώτατη βαθμίδα μόρφωσης που αναγράφεται στο ερωτηματολόγιο (είναι δηλαδή απόφοιτοι Πανεπιστημίου ή έχουν κάνει και Μεταπτυχιακές Σπουδές) έχουν ποιοτικά ικανοποιητικές σχέσεις. Αυτό σημαίνει ότι επιτυγχάνουν να βρουν μέση λύση στις διαφωνίες τους, έχουν ικανοποιητικές σεξουαλικές σχέσεις, η σύζυγος στρέφεται αποκλειστικά σε πρώτη επιλογή στον άντρα για να συζητήσει προσωπικά της προβλήματα, προβλήματα υγείας - προβλήματα στη σχέση τους. Η αντίστοιχη αναλογία για τα ζευγάρια που ο ένας ή και δυο σύζυγοι ανήκουν στις λοιπές βαθμίδες μόρφωσης είναι 21,2%. Η απόκλιση ανάμεσα στις δύο αναλογίες τείνει υπέρ των ανώτερων μορφωτικά συζύγων αλλά δεν είναι σημαντική αριθμητικά.
- 2) Το 88,2% των ζευγαριών όπου ο ένας ή και οι δύο σύζυγοι είναι απόφοιτοι Πανεπιστημίου έχουν ικανοποιητικές σεξουαλικές σχέσεις. Η αντίστοιχη αναλογία στις οικογένειες όπου οι σύζυγοι ανήκουν στις λοιπές βαθμίδες μόρφωσης είναι 66,6%. Είναι σαφής η αριθμητική υπεροχή των ανώτερων μορφωτικά συζύγων.
- 3) Στο 64,7% των οικογενειών όπου οι σύζυγοι ανήκουν στην ανώτατη κλίμακα μόρφωσης, η σύζυγος εκφράζει ανοικτά την άποψη ότι έχουν ισοτιμία ρόλων στη σχέση τους. Η αντίστοιχη αναλογία (51,5%) για συζύγους που ανήκουν

στις λοιπές βαθμίδες μόρφωσης δίνει μεγάλη αριθμητική υπεροχή στην άλλη κατηγορία οικογενειών.

- 4) Το 64,7% των ζευγαριών όταν ο ένας ή και οι δύο σύζυγοι ανήκουν στην ανώτατη βαθμίδα μόρφωσης επιτυγχάνουν να βρουν μέση λύση στις διαφωνίες τους υπερέχοντας λίγο από το αντίστοιχο 63,6% των συζύγων που ανήκουν στις κατώτερες βαθμίδες μόρφωσης. Ανάμεσα στις δύο κατηγορίες η απουσία διαφωνιών τείνει πάλι με μικρή διαφορά 23,5% προς 21,1% υπέρ των συζύγων που ανήκουν στην ανώτατη βαθμίδα μόρφωσης.

Είναι μέχρι στιγμής φανερό ότι οι πνευματικά καλλιεργημένοι σύζυγοι - άντρες ή γυναίκες - έχουν επιτύχει άλλοτε με μεγάλες και άλλοτε με μικρότερες αποκλίσεις από τις άλλες κατηγορίες να έχουν σε μεγαλύτερο βαθμό ποιτικές σχέσεις, επιτυχία στο να βρίσκουν μέσες λύσεις στις διαφορές τους, ικανοποιητικές σεξουαλικές σχέσεις και ισοτιμία ρόλων.

Επίσης παρατηρείται:

- α) Το 11,7% των ζευγαριών που ανήκουν στην ανώτατη βαθμίδα μόρφωσης παρουσιάζει διαφωνίες σε θέματα αγοράς αγαθών, διακοπών και ψυχαγωγίας. Δυο περιπτώσεις σε δεκαεπτά ερωτηθέντες. Στην μία περίπτωση όπου ο άντρας υπερίσχυε μορφωτικά επέβαλλε τις απόψεις του και στη δεύτερη περίπτωση όπου και οι δύο σύζυγοι ήταν απόφοιτοι ανώτατης εκπαίδευσης επιβλήθηκε η γνώμη της συζύγου.

Στα ζευγάρια με κατώτερη μόρφωση διαφωνίες παρουσιάστηκαν σε τρεις από τις τριάντα τρεις περιπτώσεις (9%). Και στις τρεις περιπτώσεις ο σύζυγος ήταν ανώτερος μορφωτικά και επιβλήθηκε η γνώμη του.

β) Στο 54,5% των ζευγαριών που ανήκουν στις κατώτερες βαθμίδες μόρφωσης οι γυναίκες - σύζυγοι στρέφονται σαν πρώτη επιλογή στο σύζυγο για να συζητήσουν προβλήματα προσωπικά, υγείας και προβλήματα που αφορούν τη σχέση τους (έναντι του 29,4% των συζύγων που είναι απόφοιτοι Πανεπιστημίου). Στις δώδεκα από τις δέκα οχτώ περιπτώσεις υπερίσχυε μορφωτικά ο άντρας. Επίσης στο 75,7% των οικογενειών όπου οι σύζυγοι ανήκουν στις κατώτερες βαθμίδες μόρφωσης η σύζυγος στρέφεται σαν πρώτη επιλογή στον σύζυγο - άντρα για να συζητήσει τουλάχιστον δύο από τα θέματα που επιλέχθηκαν σ' αυτή τη μελέτη ως βασικά για την ύπαρξη ^{ποιοτικής επικοινωνίας} (το αντίστοιχο ποσοστό στους αποφοίτου Πανεπιστημίου ήταν 76,6%). Στις δέκα οχτώ από τις είκοσι πέντε περιπτώσεις υπερίσχυε μορφωτικά ο άντρας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 19.

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ
ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ
ΜΕΣΑ ΣΕ ΑΥΤΗ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ	ΑΝΤΡΑΣ - ΒΑΣΙΚΟΣ ΤΡΟΦΟΔΟΤΗΣ		ΤΡΟΦΟΔΟΤΗΣΗ ΑΠΟ ΚΟΙΝΟΥ	
	ΑΝΑΛΟΓΙΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ %	ΑΝΑΛΟΓΙΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
Φροντίδα από κοινού	11 : 34	32,3 %	8 : 12	66,6 %
Φροντίδα από γυναίκες	18 : 34	52,9 %	1 : 12	8,3 %
Φροντίδα από άντρες	5 : 34	14,7 %	3 : 12	25 %
Αποφάσεις από κοινού	24 : 34	70,5 %	10 : 12	83,3 %
Αποφάσεις από γυναίκες	9 : 34	26,4 %	1 : 12	8,3 %
Αποφάσεις από άντρες	1 : 34	2,9 %	1 : 12	8,3 %

Κάνοντας σύγκριση ανάμεσα στην υπεροχή των μελών του δείγματος, όπου ο άντρας είναι ο βασικός τροφοδότης στα οικονομικά, και της φροντίδας για τις οικονομικές συναλλαγές της οικογένειας φάνηκε ότι στο μεγαλύτερο ποσοστό (52,9%) φροντίζουν οι γυναίκες για τις συναλλαγές της οικογένειας. Στο αμέσως κατώτερο ποσοστό (32,3%) φροντίζουν από κοινού, ενώ σε ποσοστό μόλις 14,7% φροντίζουν αποκλειστικά οι άντρες. Εξετάζοντας την περίπτωση όπου αμφότεροι σύζυγοι είναι τροφοδότες εξίσου, φάνηκε ότι φροντίζουν από κοινού σε ποσοστό 66,6%, φροντίζει ο άντρας σε ποσοστό 25%, και τέλος η γυναίκα σε ποσοστό 8,3%.

Κάνοντας σύγκριση με τη λήψη αποφάσεων μέσα στην οικογένεια φάνηκε ότι αποφασίζουν από κοινού σε ποσοστό 70,5% των ζευγαριών, όπου ο σύζυγος είναι ο βασικός τροφοδότης, αποφασίζει η γυναίκα στο 26,4% και τέλος αποφασίζει ο άντρας σε ποσοστό 2,9%. Εξετάζοντας κι'εδώ την περίπτωση όπου αμφότεροι σύζυγοι είναι τροφοδότες εξίσου φάνηκε ότι φροντίζουν και πάλι σε μεγάλο ποσοστό (83,3%) από κοινού, ενώ η γυναίκα φροντίζει στο 8,3%, όσο δηλαδή και ο άντρας.

Το συμπέρασμα από αυτές τις συγκρίσεις ήταν ότι κατά κανόνα ο ρόλος του άντρα ως τροφοδότη δεν τον κατοχυρώνει ως κυρίαρχο στη σχέση.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο   V

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί ο σκοπός της μελέτης αυτής ήταν να διερευνηθεί και να εξετάσει αναλυτικότερα το ρόλο του άντρα όπως έχει διαμορφωθεί στη σύγχρονη αστική πυρηνική οικογένεια μέσα από τη γνώμη και την άποψη της συζύγου.

Σαν πρώτο ερώτημα στην μελέτη αυτή είχε τεθεί το αν τελικά υπάρχουν ευθύνες καθαρά "αντρικές" ή "γυναικείες", δηλαδή αποκλειστικές πεποιθήσεις που δημιουργούν ξεχωριστά πρότυπα ρόλων. Αναλυτικότερα ήταν προς εξέταση η άποψη που υποστηρίζει ότι ο άντρας είναι μόνο τροφοδότης της οικογένειας και σύντροφος, και, η γυναίκα είναι μόνο σύντροφος, μητέρα και νοικοκυρά, άποψη που υποστηρίζεται από το παραδοσιακό πρότυπο οικογένειας.

Επειτα από ανάλυση και σύγκριση των δεδομένων της μελέτης αυτής φάνηκε ότι Αρχικά όσον αφορά την κύρια πηγή χρημάτων στην οικογένεια σε ποσοστό 68% των ζευγαριών του δείγματος, ο άντρας είναι ο βασικός τροφοδότης - συντηρητής της οικογένειας, στο 8% είναι η γυναίκα, και στο 24% συνεισφέρουν και οι δύο εξίσου (Πίνακας 7).

Όπως φαίνεται, επικρατεί ακόμα η άποψη ότι ο άντρας είναι ο βασικός συντηρητής της οικογένειας, αλλά συγχρόνως φαίνεται μία ανοδική τάση (σε σύγκριση με τα παραδοσιακά πρότυπα) της γυναίκας να συνεισφέρει στα οικονομικά της

οικογένειας.

Κάνοντας έπειτα μία σύγκριση της ύπαρξης κοινού ταμείου στην οικογένεια (η οποία συνεπάγεται την ισοτιμία ή όχι στη διαχείριση των οικονομικών) με τη λήψη αποφάσεων μέσα στην οικογένεια (Πίνακας 9 και Πίν. 2Π.) παρατηρείται και πάλι η ανοδική τάση των γυναικών να παίρνουν πρωτοβουλίες άσχετα αν συνεισφέρουν τα περισσότερα ή όχι, είτε αν είναι οικονομικά ενεργείς. Ακόμη εξετάζοντας μόνο τον καταμερισμό των εργασιών μέσα στην οικογένεια, φάνηκε ότι οι γυναίκες έχουν ως αποκλειστική ευθύνη τις οικιακές δραστηριότητες σύμφωνα με τα παραδοσιακά πρότυπα. Αντίθετα οι άντρες ασχολούνται ελάχιστα ή καθόλου με τις οικιακές δραστηριότητες, κάτι που δεν συμβαίνει βέβαια με την φροντίδα του αυτοκινήτου τους.

Αναλυτικότερα παρατηρήθηκε ότι, όσον αφορά το πλύσιμο των πιάτων, το πλύσιμο των ρούχων, το μαγείρεμα του φαγητού, τις αγορές αγαθών, τη φροντίδα των παιδιών και του σπιτιού, οι γυναίκες ασχολούνται περισσότερο και με μεγαλύτερη συχνότητα από τους άντρες - συζύγους τους οι οποίοι προτιμούν ως αποκλειστική τους ευθύνη τη φροντίδα του αυτοκινήτου τους. (βλ. Πίνακα 11).

Τέλος, συγκρίνοντας όλα τα προαναφερθέντα με την πρώτη επιλογή των γυναικών - συζύγων, με σκοπό την συζήτηση των προβλημάτων τους (Πίνακας 12) όπου φαίνεται η καθαρή προτίμηση των γυναικών στους συντρόφους τους, βγαίνει το συμπέρασμα ότι, τουλάχιστον στους τομείς που αναφέρθηκαν παραπάνω επικρατούν ακόμα τα παραδοσιακά πρότυπα, δηλαδή τα

πρότυπα που επιθυμούν τον άντρα μονάχα ως τροφοδότη και σύντροφο και τη γυναίκα ως σύντροφο, μητέρα και νοικοκυρά.

Ένα δεύτερο ερώτημα που τέθηκε στη μελέτη αυτή ήταν η ύπαρξη ή μη διαφορών στις αντιλήψεις και στην επιρροή μεταξύ συζύγων ανάμεσα σε οικογένειες όπου ο άντρας είναι ο οικονομικός τροφοδότης αποκλειστικά, και σε οικογένειες όπου αμφότεροι οι σύζυγοι είναι τροφοδότες.

Τα στατιστικά στοιχεία που προέκυψαν μέσα από την έρευνα αυτή δεν δικαιώνουν την πεποίθηση ότι ο ρόλος του άντρα ως αποκλειστικού οικονομικού τροφοδότη, κατωχυρώνει την επιβολή του σε αποφάσεις οποιασδήποτε υφής. Η συνοπτική μελέτη του Πίνακα 19 αποδεικνύει ότι ακόμη και στις οικογένειες όπου ο άντρας είναι ο κυριότερος οικονομικός στυλοβάτης η φροντίδα για την αξιοποίηση των οικονομικών ανήκει στο μεγαλύτερο βαθμό στις γυναίκες. Επίσης στην ίδια κατηγορία οικογενειών η λήψη αποφάσεων πραγματοποιείται κατά κανόνα σε ισότιμη βάση (70%).

Η ύπαρξη ισοτιμίας σε θέματα αποφάσεων σε συνδιασμό με την ανοδική τάση της γυναίκας - συζύγου σε θέματα ευθυνών, απομακρύνουν την Ελληνική οικογένεια από τα παραδοσιακά πρότυπα - αντικειμενικά κατεστημένο "βασίλειο" του αντρικού φύλου - και θέτουν τις βάσεις για μια νέα προοπτική στην συνύπαρξη αντρών - γυναικών στο χώρο της οικογένειας σαν πρώτη μονάδα στην εξελικτική διαδικασία των κοινωνικών δομών.

Μέσα από τη συγκριτική ανάλυση των δεδομένων σε ζευγάρια που οι σύζυγοι ανήκουν στην ανώτατη βαθμίδα μόρφωσης και σε ζευγάρια που οι σύζυγοι ανήκουν στις λοιπές βαθμίδες μόρφωσης, κατέστη εμφανές το γεγονός ότι η πνευματική καλλιέργεια αποτελεί έναν από τους κυριότερους παράγοντες ύπαρξης ποιοτικών σχέσεων και βαθύτερης επικοινωνίας μεταξύ των συζύγων. (Βλ. Πίνακα 18).

Επαληθεύθηκε επίσης η υπόθεση ότι η μορφωτική υπεροχή ενός συζύγου μπορεί να ενισχύσει αποτελεσματικά την προσωπική και ψυχοσυναισθηματική επιρροή του απέναντι σ'έναν μορφωτικά κατώτερο σύζυγο. Πιο συγκεκριμένα, με τη λεπτομερή ανάλυση των απαντήσεων των γυναικών - συζύγων του δείγματος, παρατηρείται ότι στην πληθώρα των περιπτώσεων όπου ο σύζυγος αποτελεί την πρώτη επιλογή της συζύγου του για συζήτηση σε ψυχολογικά της προβλήματα, θέματα υγείας και προβλήματα που αφορούν τη σχέση τους, αυτός υπερισχύει μορφωτικά. Επιπλέον σε περιπτώσεις όπου η γυναίκα - σύζυγος είναι μορφωτικά ισοδύναμη ή μορφωτικά ανώτερη σε σχέση με το σύζυγό της ενισχύεται αισθητά η οντότητά της σε θέματα προβολής των προσωπικών της απόψεων ή ισοτιμίας στις λήψεις αποφάσεων και ευθυνών.

Το τελευταίο ερώτημα που απασχόλησε την ερευνητική ομάδα κατά την διάρκεια της μελέτης αυτής ήταν η επαλήθευση ή όχι, της υπόθεσης ότι οι οικογένειες όπου και οι δύο σύζυγοι είναι γνήσιοι Αθηναίοι - δηλ. γεννήθηκαν στην

περιοχή Πρωτευούσης και έζησαν τα περισσότερα χρόνια τους εκεί- θα ήταν δυνατόν να χαρακτηριστούν στην πλειοψηφία τους νεωτεριστικές.

Η διατύπωση αυτή σχετίζεται απόλυτα με την δομή της συντροφικής και συζυγικής τους σχέσης.

Μέσα από την καθολική ή και επιμέρους ανάλυση στους πίνακες 2,3,7,2Π,8,9,3Π,11 και 12 γίνεται εμφανές ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ζευγαριών όπου και οι δύο σύζυγοι είναι γνήσιοι Αθηναίοι αντιπροσωπεύουν νεωτεριστικά πρότυπα οικογενειών, (76,4% σε μία αναλογία 13 : 17). Τα κριτήρια που μας οδήγησαν στον χαρακτηρισμό "νεωτεριστικό πρότυπο" για το συγκεκριμένο δείγμα είναι η ισοτιμία στις αποφάσεις, ο διαμοιρασμός των ευθυνών και η αυτόβουλη συμμετοχή στις οικιακές δραστηριότητες της οικογένειας.

Η μορφή της Ελληνικής οικογένειας έχει μεταβληθεί σημαντικά και παρατηρούνται έντονα προοδευτικές τάσεις προς την επίτευξη της ισοτιμίας των δύο φύλων μέσα στην συζυγική σχέση. Ο ρόλος του άντρα ως συζύγου και ως συντρόφου μέσα στην αστική πυτηνική οικογένεια σε πολλά σημεία έχει καμφθεί ή αναπροσαρμοστεί και σε άλλους τομείς έχει παραμείνει αναλλοίωτος.

Το κοινωνικό κατεστημένο ιδεών και αντιλήψεων στην ελληνική κοινωνία απαιτεί από τον άντρα να στηρίζει αυτός πρότυστα, στον οικονομικό τομέα την οικογένειά του, έστω και αν αυτή η προϋπόθεση δεν τον κατοχυρώνει από άποψη ισχύος ή

επιρροής. Είναι αξιοσημείωτο επίσης ότι οι οικιακές δραστηριότητες αποτελούν κατά συντριπτική πλειοψηφία το αποκλειστικό πεδίο γυναίκας - συζύγου, χωρίς το γεγονός αυτό να σημαίνει ότι η οντότητά της αποδυναμώνεται στους άλλους τομείς.

Μάλλον δεν θα σήμαινε ρεαλιστική αντιμετώπιση των πραγμάτων η άποψη ότι η ισότητα των δύο φύλων -όπως διερευνήθηκε στη μελέτη αυτή με γνώμονα το ρόλο του άντρα στην οικογένεια - έχει υπερβεί το επίπεδο της ουτοπίας και θεωρείται πλέον αντικειμενική πραγματικότητα. Αν ενταχθούν τα πορίσματα της έρευνας αυτής μέσα στο χωροχρονικό πλαίσιο της σύγχρονης εποχής τότε είναι ευνόητο να ειπωθεί ότι η οικογένεια σαν κοινωνική μονάδα εντάσσεται σε μία μεταβατική κατάσταση ιδεών και ρόλων, όπου η ισότητα υπάρχει μόνο σαν σχετικότητα και εξίσωση αντίρροπων δυνάμεων.

Η συντροφική και συζυγική αρμονία δεν είναι αποκλειστικό προνόμιο ανδρών ή γυναικών αλλά αντίθεται επιτυγχάνεται μέσα από την εξάλειψη οποιασδήποτε φυλετικής οντότητας μέσα στον οικογενειακό χώρο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ

Ο Δ Η Γ Ι Ε Σ

Η έρευνα αυτή είναι μια διερευνητική μελέτη που σκοπό έχει να σκιαγραφήσει το ρόλο του άντρα, ως συζύγου, στην αστική πυρηνική οικογένεια. Διευκρινιστικά αναφέρουμε ότι ο όρος αστική πυρηνική οικογένεια υπονοεί την οικογένεια που περιλαμβάνει τους δυο συζύγους, και πιθανόν τα παιδιά.

Οι πληροφορίες και οι απαντήσεις που θα μας δώσετε θα μας βοηθήσουν να καταλάβουμε πλήρως το πλέγμα σχέσεων των δύο φύλων μέσα στην σύγχρονη Ελληνική Οικογένεια.

Σας παρακαλούμε να παντήσετε στις ερωτήσεις μας όσο καλύτερα μπορείτε. Οι απαντήσεις σας είναι ΑΠΟΛΥΤΑ ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΕΣ. Τα ονομαστικά ή άλλα στοιχεία σας, δεν ζητούνται στο ερωτηματολόγιο.

Σας ευχαριστούμε

ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ

ΡΟΥΣΣΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

A. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. Ποιά είναι η ηλικία σας και ποιά η ηλικία του συζύγου σας; (συμπληρώσατε με ένα X στα αντίστοιχα τετράγωνα).

	ΓΥΝΑΙΚΑ	ΑΝΤΡΑΣ
α) 20-23 ετών	☐	☐
β) 24-27 ετών	☐	☐
γ) 28-31 ετών	☐	☐
δ) 32-35 ετών	☐	☐
ε) 36-39 ετών	☐	☐
στ) 40 και άνω	☐	☐

2. Έχετε παιδιά;   ΝΑΙ   -   ΟΧΙ

3. Αν απαντήσατε ΝΑΙ στην προηγούμενη ερώτηση, τότε γράψτε πόσα παιδιά έχετε; .....

4. Στην οικογένειά σας, εκτός από εσάς, υπάρχουν και άλλα μέλη τα οποία διαμένουν μαζί σας;

                                 ΝΑΙ   ΟΧΙ

(Εάν επιθυμείτε μπορείτε να τα αναφέρετε προφορικά).

5. Που γεννηθήκατε εσείς, και που σύζυγός σας; (απαντήστε με ένα X στα αντίστοιχα τετράγωνα).

	ΓΥΝΑΙΚΑ	ΑΝΤΡΑΣ
α) Αγροτικές περιοχές (ως 2.000 κάτοικοι)	☐	☐
β) Ημιαστικές περιοχές (ως 10.000 κάτοικοι)	☐	☐

	ΓΥΝΑΙΚΑ	ΑΝΔΡΑΣ
γ) Αστικές περιοχές (ως 100.000 κάτοικοι)	☐	☐
δ) Μεγάλες αστικές περιοχές εκτός Αθηνών και Θεσ/νίκης (πάνω από 100.000 κάτοικοι)	☐	☐
ε) Περιοχή πρωτεύουσας	☐	☐
στ) Περιοχή Θεσσαλονίκης	☐	☐

6. Που ζήσατε τα περισσότερα χρόνια σας και που ο σύζυγός σας; (απαντήσατε με ένα X στα κατάλληλα τετράγωνα).

	ΓΥΝΑΙΚΑ	ΑΝΤΡΑΣ
α) Αγροτικές περιοχές (ως 2.000 κάτοικοι)	☐	☐
β) Ημιαστικές περιοχές (ως 10.000 κάτοικοι)	☐	☐
γ) Αστικές περιοχές (ως 100.000 κάτοικοι)	☐	☐
δ) Μεγάλες αστικές περιοχές εκτός Αθηνών και Θεσ/νίκης (άνω των 100.000 κατοίκων)	☐	☐
ε) Περιοχή πρωτεύουσας	☐	☐
στ) Περιοχή Θεσσαλονίκης	☐	☐

7. Ποιά είναι η εκπαίδευσή σας και ποιά του συζύγου σας; (απαντήσατε με ένα X στα κατάλληλα τετράγωνα).

	ΓΥΝΑΙΚΑ	ΑΝΤΡΑΣ
α) Δεν πήγατε σχολείο	☐	☐
β) Δημοτικό σχολείο	☐	☐

	ΓΥΝΑΙΚΑ	ΑΝΔΡΑΣ
γ) Μέση εκπαίδευση	☐	☐
δ) Τεχνική σχολή	☐	☐
ε) Τεχνικό λύκειο	☐	☐
στ) Απόφοιτος ιδιωτικής τεχνικής ή επαγγελματικής σχολής	☐	☐
ζ) Ανώτερη σχολή	☐	☐
η) Ανώτατη σχολή	☐	☐
θ) Μεταπτυχιακές σπουδές	☐	☐

8. Ποιό το επάγγελμά σας και ποιό του συζύγου σας;
(συμπληρώστε με ένα X τα αντίστοιχα τετράγωνα).

	ΓΥΝΑΙΚΑ	ΑΝΤΡΑΣ
α) Οικιακά	☐	☐
β) Δημόσιος Υπάλληλος	☐	☐
γ) Ιδιωτικός υπάλληλος	☐	☐
δ) Ελεύθερος επαγγελματίας	☐	☐
ε) Ανεργός	☐	☐

Σε περίπτωση που οι προαναφερθέντες κατηγορίες δεν σας εκφράζουν δώστε την απάντησή σας κάνοντας όποια διευκρίνηση θεωρείται κατάλληλη :

.....

B. ΠΗΓΗ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

1. Που κυμαίνεται το εισόδημα της οικογένειά σας;
(συμπληρώστε με ένα X).

α) Λιγότερο από 850.000

- β) Λιγότερο από 1.000.000
- γ) 1.000.000 - 1.500.000
- δ) 1.501.000 - 2.000.000
- ε) 2.001.000 - 3.000.000
- στ) 3.001.000 - 4.000.000
- η) 4.001.000 και άνω

2. Ποιά είναι η κύρια πηγή χρημάτων για την οικογένειά σας;
(συμπληρώστε με ένα X στο αντίστοιχο τετράγωνο).

- α) ο σύζυγος περισσότερα
- β) η σύζυγος περισσότερα
- γ) και οι δύο εξίσου
- δ) άλλες διάφορες πηγές

3. Υπάρχει κοινό ταμείο στην οικογένεια; ΝΑΙ ΟΧΙ

4. Αν απαντήσατε ΟΧΙ, στην προηγούμενη ερώτηση, τότε, ποιος διαχειρίζεται τα χρήματα στην οικογένεια;

ΓΥΝΑΙΚΑ   ΑΝΤΡΑΣ

5. Ποιος φροντίζει για τις πληρωμές των παρακάτω οικονομικών συναλλαγών της οικογένειας; (συμπληρώστε με ένα X τα αντίστοιχα τετράγωνα, όπου Γ = γυναίκα, Α = άντρας και Γ + Α = και οι δύο).

	Γ	Α	Γ + Α
α) Είδη ρουχισμού	☐	☐	☐
β) Καταναλωτικά αγαθά	☐	☐	☐
γ) Εξοδα σπιτιού (π.χ.ενοίκιο)	☐	☐	☐
δ) Ηλεκτρικά είδη	☐	☐	☐

Γ. ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

1. Ποιός αποφασίζει για τις παρακάτω αγορές της οικογένειας; (συμπληρώστε με ένα X στα αντίστοιχα τετράγωνα, όπου Γ = γυναίκα, Α = άντρας και Γ + Α = και δύο).

	Γ	Α	Γ + Α
α) είδη ρουχισμού	☐	☐	☐
β) καταναλωτικά αγαθά	☐	☐	☐
δ) έξοδα σπιτιού	☐	☐	☐
ε) ηλεκτρικά είδη	☐	☐	☐

2. Ποιός αποφασίζει για τα παρακάτω μέσα στην οικογένεια;

	Γ	Α	Γ + Α
α) Ψυχαγωγία - διασκέδαση	☐	☐	☐
β) Εκδρομές - διακοπές	☐	☐	☐

3. Υπήρξε σε κάποια περίπτωση διαφωνία για την αγορά κάποιου αγαθού;

ΝΑΙ   ΟΧΙ

4. Αν απαντήσατε ΝΑΙ, στην προηγούμενη ερώτηση, τότε βρέθηκε μέση λύση στη διαφωνία;

ΝΑΙ   ΟΧΙ

5. Αν απαντήσατε ΟΧΙ, στην προηγούμενη ερώτηση, τότε ποιού η γνώμη επικράτησε;

ΓΥΝΑΙΚΑ   ΑΝΤΡΑΣ

6. Υπήρξε σε κάποια περίπτωση διαφωνία για το θέμα της ψυχαγωγίας - διασκέδασης;

ΝΑΙ   ΟΧΙ

7. Αν ΝΑΙ, βρέθηκε μέση λύση στη διαφωνία;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

8. Αν ΟΧΙ, ποιού η γνώμη επικράτησε;

ΓΥΝΑΙΚΑ

ΑΝΤΡΑΣ

9. Υπήρξε σε κάποια περίπτωση διαφωνία για το θέμα των εκδρομών - διακοπών;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

10. Αν ΝΑΙ, υπήρξε μέση λύση στη διαφωνία;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

11. Αν ΟΧΙ, ποιού η γνώμη επικράτησε;

ΓΥΝΑΙΚΑ

ΑΝΤΡΑΣ

12. Πόσο συχνά υπάρχουν διαφωνίες για την αγορά κάποιου αγαθού; (συμπληρώστε με ένα Χ στο αντίστοιχο τετράγωνο).

α) Πάντοτε

β) Συχνά

γ) Μερικές φορές

δ) Σπάνια

ε) Ποτέ

13. Πόσο συχνά υπάρχουν διαφωνίες για το θέμα ψυχαγωγίας - διασκέδασης;

α) Πάντοτε

β) Συχνά

γ) Μερικές φορές

δ) Σπάνια

ε) Ποτέ

14. Πόσο συχνά υπάρχουν διαφωνίες για το θέμα των εκδρομών - διακοπών;

- α) Πάντοτε
- β) Συχνά
- γ) Μερικές φορές
- δ) Σπάνια
- ε) Ποτέ

15. α) Έχετε κοινούς φίλους; ΝΑΙ ΟΧΙ
- β) Έχετε κοινές παρέες-συντροφίες; ΝΑΙ ΟΧΙ
- γ) Διασκεδάζετε συνήθως μαζί; ΝΑΙ ΟΧΙ
- δ) Κάνετε συνήθως κοινές διακοπές; ΝΑΙ ΟΧΙ
- ε) Έχετε κοινά ενδιαφέροντα -
συνήθειες - hobby; ΝΑΙ ΟΧΙ

Δ. ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

1. Ποιός ασχολείται με τα παρακάτω μέσα στην οικογένεια, και με πόιά συχνότητα;

(συμπληρώστε με ένα X στα αντίστοιχα τετράγωνα).

ΑΣΧΟΛΙΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΑ				ΑΝΤΡΑΣ					
	ΠΑΝΤΑ	ΣΥΧΝΑ	ΠΕΡ. ΦΟΡΕΣ	ΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΤΕ	ΠΑΝΤΑ	ΣΥΧΝΑ	ΠΕΡ. ΦΟΡΕΣ	ΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΤΕ
Πλύσιμο πιάτων										
Πλύσιμο ρούχων										
Πλύσιμο αυτόκλινητήριου										
Μαγειρέμα										
Αγορές αγορών										
Φροντίδα παιδιών										
Καθαρισμός σπιτιού										

Ε. ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ

Στην κλίμακα που ακολουθεί, υποδείξτε τα άτομα με τα οποία συζητάτε τις προσωπικές σας δυσκολίες, όποιες και αν είναι αυτές (όπως αναφέρονται αναλυτικά).

ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ	ΣΥΖΥΓΟΣ	ΦΙΛΟΙ	ΣΥΓΓΕΝΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ	ΠΑΙΔΙΑ	ΙΕΡΕΙΣ	ΕΙΔΙΚΟΙ	ΠΕΘΕΡΙΚΑ
ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ							
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΕΣ							
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΥΓΕΙΑΣ							
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ							
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΜΕ ΤΟΝ ΣΥΖΥΓΟ							

Σημειώστε με Α το πρόσωπο που θα επιλέγατε πρώτιστα, προκειμένου να συζητήσετε το θέμα που σας απασχολεί και με Β την δεύτερη επιλογή σας για τον ίδιο σκοπό.

ΣΤ. ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

1. Πόσα χρόνια είστε παντρεμένοι;

- α) 3 - 5
- β) 6 - 8
- γ) 9 - 11
- δ) 12 - 14
- ε) 15 και άνω
- στ) 18 και άνω

2. Θεωρείτε τις σεξουαλικές σχέσεις σας ικανοποιητικές;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

3. Εάν ΟΧΙ, που το αποδίδετε;

- α) σε εσάς
- β) στον σύζυγό σας
- γ) σε άλλους παράγοντες
(όπως ασχολίες, κούραση
άγχος, κ.λ.π.).

Ζ. ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ

1. Επειτα από όλα αυτά θεωρείται τον άντρα σας βασικό συντελεστή στην σχέση σας;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

2. Θεωρείται ότι υπάρχει ισοτιμία ρόλων στη συζυγική σχέση σας;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

3. Στη συζυγική σχέση σας, υπάρχουν άλλα πρόσωπα που παρεμβαίνουν και σας επηρεάζουν; (π.χ. γονείς, φίλοι, λοιποί συγγενείς;)

ΝΑΙ

ΟΧΙ

4. Αν απαντήσατε ΝΑΙ, στην προηγούμενη ερώτηση, τότε, η επιρροή αυτών των προσώπων επεκτείνεται και στα υπόλοιπα θέματα της οικογένειας; (π.χ. φροντίδα παιδιών, διαπροσωπικές σχέσεις, οικονομικά ζητήματα;)

ΝΑΙ

ΟΧΙ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

ΠΙΝΑΚΕΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.

	No	%
Οικογένειες με παιδιά	34	68
Οικογένειες χωρίς παιδιά	16	32
Συνολικός αριθμός παιδιών	60	
Μέσος όρος παιδιών (ανά οικογένεια με παιδιά)	1,76	

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.

ΚΟΙΝΗ ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	No	%
ΝΑΙ	37	74
ΟΧΙ	13	26
ΣΥΝΟΛΟ	50	100

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1.

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗ	No	%
ΑΝΤΡΑΣ-ΣΥΖΥΓΟΣ	6	12
ΓΥΝΑΙΚΑ-ΣΥΖΥΓΟΣ	7	14
ΣΥΝΟΛΟ	13	26

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.

ΔΙΑΦΩΝΙΕΣ ΣΤΙΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΖΕΥΓΑΡΙΩΝ

ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗ	No	%
ΜΕΣΕΣ ΛΥΣΕΙΣ (3/3)	20	40
" " (2/3)	16	32
" " (1/3)	4	8
ΔΙΦΟΡΟΥΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ	10	20
ΣΥΝΟΛΟ	50	100

Β Ι Β Λ Ι Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α

- ΒΙΛΛΑΡ ΕΣΤΕΡ : "Ο Ντρεσσαρισμένος Αντρας", Εκδ. ΡΑΙΠΑΣ, Αθήνα 1972.
- COLLE OSWALD : "Γνωρίστε τον Αντρα σας... ο Αντρας σας Αυτός ο Αγνώστος", Εκδόσεις Γ. Βλάσση, Μετάφραση Φ. Λαυρεντάκης, Αθήνα
- ΚΑΚΟΥΡΟΥ Ε. : "Για την Επικοινωνία και τις Ανθρώπινες Σχέσεις", Διδακτικές σημειώσεις ψυχολογίας, ΤΕΙ ΑΘΗΝΑΣ, Αθήνα 1986.
- ΚΑΤΑΚΗ Α. ΧΑΡΙΣ : "Οι Τρεις Ταυτότητες της Ελληνικής Οικογένειας", Γ' Έκδοση, Εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ - Αθήνα 1986.
- ΛΑΜΠΙΡΗ - ΔΗΜΑΚΗ Ι, ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ Γ., ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ Α. ΡΗΓΟΣ Α., ΚΕΝΤΡΟ ΜΑΡΕΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ "Η Δομή της Ελληνικής Κοινωνίας", Εκδόσεις Κένταυρος, Αθήνα 1986.
- ΜΙΣΣΕΛ Α. - ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ Α. : "Κοινωνιολογία της Οικογένειας και του Γάμου", "Βασικά Στοιχεία για την Ελληνική Οικογένεια", Εκδόσεις, GUTENBERG, Αθήνα 1985.
- ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ Α. : "Οικογένεια και Παιδί στην Αθήνα" Αποτελέσματα μίας εμπειρικής έρευνας. Ιδρυμα ερευνών για το παιδί, Εκδ. "ΕΣΤΙΑ",

Ι.Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ και ΣΙΑ, Αθήνα 1985.

ΜΑΤΖΙΑΦΟΥ - ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ Μ: "Κοινωνική Απομόνωση της Σύγχρονης Οικογένειας" Εκδ. Υπουργείου Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Αθήνα 1986.

ΝΙΚΟΛΑΣ ΤΖΑΚ : "Η Απελευθέρωση των Αντρών", Εκδ. "ΩΚΕΑΝΙΔΑ", Αθήνα 1981.

Ο'NEIL NENA & GEORGE : "Ανοιχτός Γάμος μία Καινούργια Προοπτική στις Σχέσεις των δύο φύλων", Μετ. Μ. Γραμμένου, Εκδόσεις Θυμάρι, Αθήνα 1979.

ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΣΠΑΣΙΑ : "ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ - ΠΑΙΔΟΚΟΜΙΑ", Εκδ. ΟΕΔΒ

ΠΑΤΣΗΣ ΧΑΡΗΣ : Νέα Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, τόμος 17, τόμος 18, εκδ. Χάρη Πάτση, Αθήνα 1977.

ΠΙΝΤΕΡΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ: "Συντροφικότητα αλλά Ελληνικά" Εκδόσεις ΘΥΜΑΡΙ, Αθήνα 1984.

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΡΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ ΠΑΣΠΕ - ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ. "Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και στις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών", Γενική εποπτεία: Β. ΦΙΛΙΑΣ, Εκδόσεις, GUTENBERG, Αθήνα 1977.

ΤΣΟΛΑΚΙΔΟΥ ΕΛΕΝΗ : "Η Ελληνίδα Πολίτις Β' Κατηγορίας", Βήμα της Κυριακής, 16-9-90, σελ. Α20.

ΦΙΛΙΑΣ Β, ΤΕΠΕΡΟΓΛΟΥ Α, ΓΚΙΖΕΛΗΣ Γ., ΚΑΥΤΑΝΤΖΟΓΛΟΥ Ρ. :

"Παράδοση και Νεωτερικότητα στις
Πολιτιστικές Δραστηριότητες της Ελληνικής
Οικογένειας. Μεταβαλλόμενα Σχήματα", Εθνικό
Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα 1984.

ΧΟΥΡΔΑΚΗ ΜΑΡΙΑ : "Οικογενειακή Ψυχολογία" Εκδόσεις ΓΡΗΓΟΡΗ,
Αθήνα 1982.

